Բ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 458 | ՇԱԲԱԹ 13 ՅՈՒԼԻՍ 1885 | (Ն. Տ.) 25 ՅՈՒԼԻՍ 1885 | 13 ՇԷՎՎԱԼ 1302

40 ՓԱՐԱ.

ՊԱՅՄԱՆՔ

[illegible]

عزتەسى ادارەسنه

Direction du journal AREVELK
Noradounghian Han, Galata
CONSTANTINOPLE

Les annonces sont reçues à l'EASTERN AGENCY,
Karakeuy, Déirmén han

ԱՐԵՒԵԼՔ

ՕՐԱԳԻՐ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԱԶԳԱՅԻՆ

40 ՓԱՐԱ.

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Տարեկան		200
Վեցամսեայ		100
Եռամսեայ		50
[illegible]		240
[illegible] Վեցամսեայ		120
Տարեկան		56
Վեցամսեայ		28

Ծանուցմունք կընդունուին
ԻՍԴԸՐՆ ԷՃԷՆՍԻ
գործակալութեան ձեռամբ, Քարաքէօյ, Տէյիրմէն խան

Կ. ՊՈԼԻՍ
ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, 12 ՅՈՒԼԻՍ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ԻՇԽԱՆԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԱՆՑԵԱԼԸ, ՆԵՐԿԱՅՆ ԵՒ ԱՊԱԳԱՅՆ

(Թարգմ. Լէտրթրան Վիէննայի Թղթակցէն)

Պուլկարիոյ Ալեքսանդր Իշխանին ուղեւորութիւնն յԱնգլիա, (ուր իւր եղբայր, իշխան Հէնրի ֆոն Պադէնպէրկ, այս օրերս կ'ամուսնանայ Վիքդորիա Թագուհւոյն կրտսերագոյն դստեր հետ, և այսպէս Պուլկարիոյ Իշխանն Անգլիոյ Արքունեաց հետ խնամութեան կապեր կը հաստատէ,) բնականապէս ուշադրութիւն կը հրաւիրէ պուլկարական նորահաստատ պետութեան վրայ, ուր կիշխէ Ալեքսանդր Իշխանը։

Վեց տարիէն քիչ մ'աւելի կ'ընէ որ Իշխանը բազմեցաւ Պուլկարիոյ գահուն վրայ, և շատեր կը յիշեն տակաւին թէ ո'րպիսի եռանդեամբ ընդունուեցաւ երիտասարդ Իշխանն, յայնժամ 22 տարեկան, ի Ռուսճուգ և ի Սօֆիա, այն ժողովրդեան կողմէ ուր Պերլինի Դաշնագիրը շնորհած էր կէս-անկախութիւն։ Նա էր Պուլկարաց առաջին Քրիստոնեայ Իշխանը Թուրքաց ի Պուլկարիա յաղթական արշաւանքէն ի վեր, և իւր արտաքին բարեկազմ երեւոյթ քաջայարմար էր ամեն սիրտ շահելու։ Անձնեայ և յոյժ գեղադէմ, զինուորական մը պատկառելի կեցուածքով և ո'չ միայն քաղաքավար այլ նաև քաղցրահամբոյր բնաւորութեամբ մը օժտեալ, Իշխանն սքանչելապէս ընտրուած կը թուէր՝ նորոգ ազատագրեալ ժողովրդի մը հաւատարմութեան զգացումը գրգռելու և ձգելու առ ինքն։

Բայց իւր իշխանութեան մեղրալուսինը շուտով անցաւ, և դժուարութիւնք ծագեցան երբ լիակատար անկախութեան մը համար Պուլկարաց ձգտումներն ի հանդէս եկան, իբրեւ ներհակ ռուսական աշխարհավարութեան։ Չէր կրնար ակնկալուիլ որ այրական կորովի բնաւորութեամբ օժտեալ երիտասարդ Իշխան մը, իւր հպատակաց սէրը գրաւելու ջանադիր, յօժարակամ հնազանդէր հովանաւորութեան լուծին, որոյ ներքեւ զինք կ'ուզէին պահել Ռուսերը, կամ անձնապէս խոնարհէր դիկտատորական ընթացքին առջեւ, զոր իրեն նկատմամբ կը բանէին Ցարին ներկայացուցիչներն ի Սօֆիա։ Իբրեւ զինուոր, Ալեքսանդր Իշխանը բնական համակրանք մը կը տածէր իւր բանակի վրայ․ բայց այս կողմէ իրեն անդադար արտնեղութիւն կը պատճառէին Ռուսերն, որք պուլկարական բանակն համարելով ճիւղ մը ռուսականին, ամեն կարեւոր հրամատարութիւնները կը յանձնէին իրենց ազգակցաց, կը պնդէին որ իբրեւ սպայ բանակին մէջ մտնել ուզող պուլկար երիտասարդներն երթային դաստիարակուիլ ի Ռուսիա, և ի մի բան շատ միջոցներով կը փորձէին Իշխանին և բանակին միջեւ ռուսական պատուար մը քաշել, այնպէս որ Ն. Բարձրութիւն ուղղակի ազդեցութիւն չկարենար ունենալ իւր իսկ զօրաց վրայ։

Հանգուցեալ Ցարին կենդանութեան ատեն գործերը տագնապալից երեւոյթ մը չստացան․ որովհետեւ Ալեքսանդր Բ. հայրական սէր կը տածէր դէպ իւր ազգական, (զի Պուլկարիոյ Իշխանը Կայսրուհւոյն եղբօրորդին էր,) և սա ալ Ն. Վեհափառութեան համակրանքը կը փոխարինէր որդիական երախտագիտութեամբ և ակնածանօք։ Բայց Ալեքսանդր Իշխանը չէր կրնար նոյն զգացումը տածել դէպ այժմեան Ցարը, մանաւանդ զի Ալեքսանդր Գ. կը հաւանէր իւր խորհրդատուաց, որք կ'ըսէին թէ Պուլկարիա խիստ միջոցներով կրնար բռնադատուիլ ռուս կառավարութեան հրամանաց հնազանդելու։ Իշխանին դիրքը գրեթէ անհանդուրժելի եղաւ երբ Պ. Ժօմինի Սօֆիա զրկուեցաւ իբրեւ ռուս դիւանագիտական գործակալ, մինչ Սօպոլէֆ և Քաուլպարս զօրավարք Պատերազմական և Ներքին գործոց Նախարարներու պաշտօնը կը վարէին։ Այս ռուս պաշտօնեայք Ալեքսանդր Իշխանին հետ դէմ առ երեսս քաղաքավարութեամբ վարուելու հոգ չէին տաներ, և իրենց դրդմամբ ամեն միջոց ի գործ կը դրուէր՝ դժտութիւն սերմանելու Իշխանին և իւր ժողովրդեան միջեւ, մանաւանդ բանակն Իշխանին դէմ գրգռելու։

Ռուսիա, որ իւր սահմանաց մէջ կը ջախջախէ կը փճացնէ ազատականութեան ամեն ձգտում, Պուլկարիոյ մէջ այն արմատական կուսակցութեան կողմը բռնեց, որ Դրնովայի ռամկավարական Սահմանադրութեան վերահաստատումը կը պահանջէր։ Զայս Սահմանադրութիւն Իշխանը պարտաւորուած էր ջնջել 1881ին։ Իշխանն անշուշտ սխալ մը գործեց կատարելով զայն Պետական հարուած, և իւր սխալած լինելը խոստովանեցաւ՝ 1883ին վերահաստատելով Սահմանադրութիւնը։ Պարտ է սակայն յիշել թէ այս Սահմանադրութիւն, զոր հրատարակած էր Տօնտուքոֆ-Քորսաքոֆ իշխանն, և որ ընդհանուր ընտրողութեան իրաւունք կը հաստատէր՝ եռամեայ Խորհրդարանով և առանց Ծերակոյտի մէկ Երեսփոխանական ժողովով՝ այնպիսի ժողովրդի մը մէջ որ բնաւ փորձութիւն չունէր ազատ հիմնարկութեանց կիրառութեան, այսպիսի Սահմանադրութիւն մը կարելի չէր որ լաւ գործէր․ Թերեւս անոր հեղինակներն ալ չէին ուզեր բնաւ որ լաւ գործէր։ Այսպէս թէ այնպէս, Ալեքսանդր Իշխանն իւր ռուս խորհրդատուաց լիակատար հաւանութիւնն ունէր երբ Երեւելեաց ժողով մը գումարեց՝ բառնալու համար զՍահմանադրութիւն և եօթնամեայ պայմանաժամով իրեն (Իշխանին) Դիկտատորութիւն տալու համար։ Երբ, սակայն, տեսաւ թէ Ռուսիոյ պաշտօնական թերթերն իսկ, անպաշտօն թերթերուն հետ միանալով, «պուլկարական ազատութեան անկումը» կ'ողբային, Իշխանն ըմբռնեց թէ Ռուսք խաղ մը խաղացած էին իրեն, պուլկար ժողովրդեան զինք ատելի ընելու և ըստ սովորութեան՝ հարստահարեալ ազգութեանց պաշտպանի դերը Ռուսիոյ վերընծայելու նպատակաւ։

Իշխանն ետ դարձաւ սխալ ճամբէն, և այս յեղաշրջման արդիւնքը Ռուսաց ակնկալութիւններն ի գերեւ հանեց։ Իշխանն, իւր անփորձութեան հակառակ, շատ նրբամիտ է, և Ազատականութեան խաղուն մէջ զոր Ռուսք ձախողաբար կը խաղան՝ անոնցմէ աւելի ճարտարութիւն ցոյց տալով, հարցուց թէ ինչու համար ազատ Պուլկարք չունենան իրենց ազգէն Ներքին գործոց Նախարար մը, փոխանակ ռուս Նախարարի մը։ Պուլկարք արձագանգ տուին Իշխանին այս պահանջման, որ փութաց ծանուցանել Բեդրպուրկի դահլճին թէ չէր ուզեր գործել այնպիսի Նախարարներու հետ, որոց իւր անձին դէմ լրբան մեքենայութիւնները տեսած էր, և թէ, հետեւապէս, Պ. Ժօմինի և Սօպոլէֆ ու Քաուլպարս զօրավարք պարտէին յետս կոչուիլ։ Ռուսիա զիջաւ, և մինչեւ իսկ բարեկամութեան ցուցոց զիջման մէջ, զի Պուլկարիոյ հետ զինուորական նոր պայմանագիր մը կնքեց։ Ռուսիա ետ կեցաւ Պուլկարիոյ Ներքին գործոց Նախարարն ինքն անուանելու պահանջումէն, և Պատերազմական Նախարարի և Սօֆիայի ռուսական Գործակալի պաշտամանց համար երկու յարմար մարդիկ գտնուեցան յանձին Քանդաքուզէն Իշխանին և Պ. Քօյանտէրի։ Այս պարոնայք անուանուելէն ի վեր, որք իրենց պաշտամանց կատարման մէջ քաղաքավար և պաշտաճ ընթացք մ'ունեցած են, Ռուսիոյ և Պուլկարիոյ միջեւ յարաբերութիւնք բաւական կանոնաւոր հանգամանք մ'առին։ Բայց ռուսական աշխարհավարութեան անյեղլի մէկ սկզբունքն է երբեք չներել նոցա որք Արեւելից մէջ իւր գիտմանց գործադրման արգելք եղած են։ Ան մեքենայութիւնք որով Ալէքօ փաշա՝ ծանօթ իւր հակառուս ընթացքով Արեւելեան Ռումէլիի Կուսակալութենէն պաշտօնանկ եղաւ, շատ յարմար օրինակ մ'է սոյն տեսութեամբ։ Հետեւապէս, չի կրնար ըսուիլ թէ Ալեքսանդր Իշխանն ապագային մէջ վախնալու տեղի բնաւ չունենայ իւր հզօր դրացւոյ—Ռուսիոյ—կողմէ։

Առ այժմ օտար ազդեցութեանց համար դժուար է ժողովրդային դժգոհութիւն յառաջ բերել Պուլկարիոյ մէջ․ զի Քարավէլոֆի Նախարարութիւնն, որ տարիէ մ'ի վեր պաշտօն կը վարէ, կը ներկայացնէ արմատական կուսակցութիւնը։ Պ. Քարավէլոֆ յաջորդեց ազատական Պ. Ցանքօֆի, որ նախ փորձեց կառավարել Պահպանողականաց հետ դաշնակցութեամբ և ապա լոկ ազատական պաշտօնակցաց հետ․ բայց իշխանութենէ ինկաւ Պահպանողականաց և Արմատականաց դաշնակցութեամբ մը։ Ցանդուգն ձեռնարկ մը նկատուեցաւ երբ Ալեքսանդր Իշխանն զՊ. Քարավէլոֆ կոչեց յիշխանութիւն, բայց փորձն յաջողեցաւ․ զի քանի մը շաբաթներու պաշտօնավարութենէ յետոյ, Պ. Քարավէլոֆ յոյժ բարեփոխեց այն ծայրայեղ գաղափարներ զորս երբեմն կը ջատագովէր, և իւր կուսակցութիւն նոյն ընթացքին յարեցաւ։ Արմատական կուսակցութիւնն այսպէս իրօք կառավարող կուսակցութիւն մ'եղաւ, և երբ այժմեան Նախարարութիւնն ինկնայ, անկարելի է որ գանգատ թէ Իշխանին կողմէ ո՛ և է դժկամակութեան զոհ գնացած էր։

Ընդհակառակն, կը գիտուի թէ Իշխանն իբրեւ սահմանադրական միապետ զ'իւր պարտականութիւն խղճի մտօք և ձեռնհասօրէն ի գործ կը դնէ։ Մեծ ժողովրդականութիւն վաստըկելու վրայ է գամ քան զգամ։ Անցեալ տարի աշնան մէջ և այս տարի գարնան ձիով և գրեթէ առանց հետեւորդի պտոյտներ ըրաւ երկրին ամեն կողմերը, ժողովրդեան հետ ծանօթանալու համար, և ուր որ գնաց, տպաւորութիւն թողուց թէ այնպիսի Իշխան մ'էր ուժ իւր հպատակք կրնային փափաքիլ։ Եթէ հաստատութեան վտանգութիւնը գրաւած չլինէր, և եթէ չզգար թէ անձնական ազդեցութիւն մը ստացած էր իւր Նախարարաց և ժողովրդեան վրայ, չէր կրնար Պուլկարիայէն մեկնիլ սրտի կատարեալ հանգստութեամբ և ապահովութեամբ, ինչպէս կ'ընէ հիմա։

Անշուշտ սպառնալիք ամպեր կան Պուլկարիոյ հորիզոնին վրայ։ Մինչ Ռուսիա չի կրնար դիւրութեամբ դիտել ազգային անկախութեան և քաղաքական ազատութեան աճումն այնպիսի պետութեան մը մէջ որոյ հաստատման աշխատած էր՝ Ցարին Կայսրութեան կցուած պտուղ ստացուած մը միայն ընելու համար զայն, միւս կողմէ չի կրնար ժխտուիլ թէ Ռուսիա ահագին ազդեցութիւն մը միշտ ունի Պուլկարիոյ մէջ։ Համապուլկարական գաղափարին (այսինքն՝ Արեւելեան Ռումէլիի և Մակեդոնիոյ Պուլկարները միացնելով՝ Պուլկարիան անկախ Թագաւորութիւն մ'ընելու գաղափարին) կուսակիցք կը կարծեն թէ միայն Ռուսիոյ օգնութեամբ է որ կրնան իրագնել իրենց երազ, Արեւելեան Ռումէլիի և Մակեդոնիոյ միացմամբ ընդ Պուլկարական Պետութեան, և այս երազ շատ խոր արմատ թողած պէտք է լինի պուլկարական մտաց մէջ, քանի որ Համապուլկարեանք անտարբեր են բոլոր այն վտանգներու որոց կրնան ենթարկել Յունաստանի և Սերպիոյ կողմէ, չըսենք նաև Աւստրիոյ, և անտարբեր են նաև այն խնդրոյ առջեւ թէ ո'րպիսի ծանր գին պարտին վճարել Ռուսիոյ, եթէ Ցարին կառավարութիւնն հաճի անփորձ անցունել զիրենք բոլոր այս վտանգներէ։

Այս պարագայից մէջ, Եւրոպիոյ համար լաւ բան մը նկատելու ենք որ Պուլկարիա կը կառավարուի ձեռամբ այնպիսի Իշխանի մը, որոյ վրայ պայծառապէս կ'երեւին պետական մարդու յատկութիւնք։ Նա սոյն բարձր պաշտաման կոչուեցաւ երբ յոյժ դեռահաս էր տակաւին, սկիզբէն ի վեր պաշարեցաւ բազում դժուարութեամբք, վստահելի առաջնորդ չունեցաւ, և անփորձութեան պատճառաւ մէկ երկու անգամ գայթելով, պարտաւորեցաւ լսել շատ մը պարսաւներ։ Բայց ուղղամտութիւնն և հաստատամտութիւնն օրով ի բաց թօթափեց բոլոր այն ազդեցութիւններ որք զինք պարզ գործիք մը պիտի ընէին ի ձեռս օտար տէրութեան մը, յոյս կը ներշնչեն թէ երբեք գերի չպիտի լինի ո'և է Պուլկար խմբակի մը, որ կանխահասօրէն փորձէ ի կիր առնուլ հայրենեաց շահերուն վտանգաւոր ընդարձակ և հեռանկատ խորհուրդներ։

Ցոյց տալու համար թէ իւր հպատակք ո'րպիսի վստահութեամբ կը նային այժմ Ալեքսանդր Իշխանին, կրնանք մէջ բերել հետեւեալ խօսքերը, զորս Ն. Բարձրութեան Պուլկարիայէն մեկնած օրն հրատարակած էր Փիլիպէի Ժ[illegible] լրագիրն, որ ընդհանրապէս հակառակ է Պուլկարիոյ Իշխանին։ Ժ[illegible] կ'ըսէր.

«Մեր կարծիք այն է թէ նա որ կը ջանայ տկարացնել Իշխանին հեղինակութիւնն՝ հայրենասէր ընթացք մը չի բռներ։ Կը փափաքինք որ ամեն Պուլկար ըմբռնէ թէ արդի պարագայից մէջ մեր ապագայ միութիւն և անկախութիւն և մեր ազգային յառաջդիմութիւն կը պահանջեն որ հաւաքուին Պուլկարք, առանց կուսակցական խտրութեան, ամրապինդ են Իշխանին դիրքն, և նորա անձը միանգամ ընդ միշտ նկատեն անքննադատելի։»

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԶՕՐԱՎԱՐ ԿՐԱՆԴ. Վերջապէս մեռաւ Կրանդ զօրավարն։ Երկար ժամանակէ հետէ կը ներգուէր հիւանդութենէ մը, զոր բժիշկներն անբուժելի վճռած էին, —լեզուի քաղցկեղ։ Իւր անունն պատմութեան մէջ պիտի մնայ, նշանաւոր դերին շնորհիւ զոր կատարեց Քաղաքային Պատերազմին մէջ, Հիւսիսայնոց բանակին ջանքերն յաջողութեամբ պսակելով և պահպանելով Ամերիկեան մեծ Հանրապետութեան միութիւնն։ Երկիցս Հանրապետութեան Նախագահ ընտրեցաւ, և այս մեծագոյն պատիւն էր որ կարենար մատուցուիլ Նոր Աշխարհի մէկ քաղաքացւոյն։ Իբր 8 տարի յառաջ պտոյտ մ'ըրաւ յԵւրոպա և Ամերիկա, և ի մէջ այլոց այցելեց Կ. Պոլիս, ուր Վեհ. Սուլթանին ներկայանալու և սիրալիր ընդունելութիւն մը գտնելու պատիւն ունեցաւ։ Իւր հեղինակած երկհատոր գրքով, յորում կը պատմէ այն մեծ դէպքեր որոց մասնակից եղաւ, զօրավար-քաղաքագէտը նաեւ իբրեւ մատենագիր անուն կը թողու։ Իւր արկածալից կենաց վրայ ընդարձակ ծանօթութիւն մը յետոյ պիտի հրատարակենք։

ԱՆԳԼԻԱ. Լոնտոնի Լորտ Քաղաքապետին նախագահութեամբ յատուկ մասնախումբ մը կազմուեցաւ, որ գաղտնապէս կը քննէ Լոնտոնի բարոյական վիճակին վրայ Բէլ Մէլ Կազէդին սարսափելի յայտնութիւնները, մանաւանդ ինչ որ կը վերաբերի դեռահաս աղջիկներու տուրեւառին և ամօթալի նպատակներու գործածման։ Խմբագիրն հաւաքած բոլոր տեղեկութիւններն ու վկայութիւնները կը հաղորդէ մասնախմբին, ուր անդամ են Քէնթըրպըրիի Արքեպիսկոպոսն և Մանինկ Կարդինալն նման նշանաւոր անձեր։ Իսկ կառավարութիւնը լրագրին դէմ ո'և է դատ բանալու միտք չունի, և զայս յայտարարած է, յիշեալ լրագրին հրատարակութիւնները մամլոյ ազատութեան օրինաւոր սահմանէն դուրս չհամարելով, որչափ եւս գայթակղական եղած լինին։ Բայց կառավարութիւնը պիտի ջանայ ստուգել թէ լրագրին յայտնութիւնք գործուած ամօթալից և եղեռնական բռնաբարութեանց վրայ՝ որ աստիճան ստոյգ են, և եթէ բաւական ծանօթութիւններ հաւաքէ, յանցաւորները պիտի յանձնէ արդարութեան ձեռք։ Գիտելի է սակայն թէ Թայմզ և ուրիշ համբաւաւոր ու պատուաւոր Լոնտոնեան լրագրեր խորհրդարանական միջադէպային հարցումներէն զատ ոչինչ կը հրատարակեն Բէլ Մէլ Կազէդի հրատարակութեանց վրայ, կամ դէմ այն ծանր խնդրոյ վրայ ուժ կը վերաբերին ատոնք։ Մի կողմէ կառավարութեան և միւս կողմէ պատուաւոր քաղաքացւոց բացած քննութիւններէն պիտի երեւի թէ մինչեւ ո'ր աստիճան ստուգութիւն և անկեղծութիւն կան Բէլ Մէլ Կազէդի յայտնութեանց մէջ։

—Պահպանողական Երեսփոխանները նախորդ պետ և վարիչ Սըր Սդաֆորտ Նորթքոթ Իտտըսլի կոմս տիտղոսով Լորտերու ժողովոյն անդամակցած գոլով, բազմաթիւ Երեսփոխանք փափաք յայտնեցին իրենց բարձր համարման մէկ նշանակն ցոյց տալ նմա իբրեւ յիշատակ, և հանգանակութիւն մը բացին։ Իւրաքանչիւր ներկայ և նախորդ Երեսփոխան 5 ոսկիէ աւելի չպիտի կրնայ տալ։ Հանգանակեալ գումարին գործածման ձեւն յետոյ պիտի որոշուի։ Լորտ Քաղաքապետը գանձապահի պաշտօնն ընդունած է։ 150 Երեսփոխանք արդէն ստորագրած են։ Հակառակորդներ ալ կան ստորագրողաց մէջ, ըստ որում Սըր Սդաֆորտ իւր քաղաքավար և չափաւորապէս խորհրդարանական վարմունքով հակառակորդաց իսկ համարման արժանացած էր։ Ասոնք խորհրդարանական լաւ բարքեր են։

ՖՐԱՆՍԱ. Աւասիկ հսկայական ձեռնարկ մ'ալ. Ֆրանսայի բոլոր երկայնութեամբ, մէկ ծայրէն մինչեւ միւսը, ջրանց մը պիտի բացուի, որ զՄանշ պիտի միացնէ Միջերկրականին հետ, և զրահաւորներ անցնելու չափ լայն և խորունկ պիտի լինի։ Ծովային նախարար Կալիպէր ծովակալն և Պ. Լէսէփս հաւանած են այս ծրագրոյ, որ ներկայացուած էր Հանրօգուտ շինուածոց Նախարարութեան ընդունելութեան։ Ջրանցքը պիտի սկսի ի Հավր, պիտի անցնի Ռուանէ, Բարիզէ, Լիոնէ և Մարսիլիայէ, և Սէն, Սօն և Ռօն գետերուն ընթացքէն օգուտ պիտի քաղուի։ Ժամանակիս ամենամեծ ճարտարապետական ձեռնարկներէն մին պիտի լինի այս, արժանի Ֆրանսայի և Պ. տը Լէսէփսի։

—— 102 ——

ԹԵՐԹՕՆ ԱՐԵՒԵԼՔԻ

ԺԻՒԼ ՎԷՐՆ

ԿՐԱՆԹ ՆԱՒԱՊԵՏԻՆ ՈՐԴԻՔՆ

ԳԼՈՒԽ ԺԵ.

ՄԻԼԻՈՆԱՏԷՐ ԴՈՒԱՐԱԲՈՅԾՔ

Բախանէլ բերանը կը բանար որպէս զի պատմէր նոյն գիշերուան մէջ զգացած տպաւորութիւններն, և ահա երկու երիտասարդք երեւցան երկու պտուղական նժոյգներու վրայ հեծեալ։

Երկուքն ալ որսական զգեստ հագած էին յոյժ վայելչագեղ։ Երբոր տեսան պոհեմիական ձեւով իջեւանեալ ջոկատը, կանգառին։ Հարցնել կը թուէին իրարու թէ ո՞վ էին այս զինեալ մարդիկ և ի՞նչ գործ ունէին անդ։ Մէկ մ'ալ ուղեւորուհիները տեսան որ սայլէն վար կ'իջնէին։

Իսկոյն վար իջան ձիերէն, և անոնց մօտ գալ սկսան փեղպր ի ձեռին։

Լորտ Կլէնարվան դիմաւորեց զանոնք, և՝ իբրեւ օտարական՝ իւր անունն ու հանգամանքը ծանոյց։ Երիտասարդները խոնարհութիւն ըրին, և անոնցմէ մին, որ երէցագոյն էր, ըսաւ.

— Միլո՛րտ, տիկնա՛յք և ընկերք, հաճեցէք հանգիստ առնուլ մեր բնակարանին մէջ։

— Տեա՛րք . . . ըսաւ Կլէնարվան։

— Միշէլ ենք Սանտի Բաթէրսըն, տեարք Հոթթէմ-Սթէշինի կալուածին։ Արդ էք մեր հողերուն վրայ էք, և մեր բնակարանը քառորդ մղոն միայն հեռի է աստի։

— Տեա՛րք, պատասխանեց Կլէնարվան, շնորհակալ եմ ձեր շնորհալի հիւրընկալութենէն, չեմ ուզեր ձանձրոյթ տալ ձեզ։

— Մի՛լորտ, ըսաւ Միշէլ Բաթէրսըն, մեր հրաւէրն ընդունելով շնորհապարտ կ'ընէք խեղճ աքսորեալներ, որք մեծ բարեբաղդութիւն կը համարին իրենց ասպնջականել զձեզ այս անապատի մէջ։

Կլէնարվան գլուխը խոնարհեցուց ի նշան հաւանութեան։

— Տէ՛ր, ըսաւ յայնժամ Բախանէլ Միշէլ Բաթէրսընի, կը ներուի՞ ինձ հարցնել թէ դո՞ւք էիք երէկ գիշեր սքանչելայն Մօցարդի եղանակն երգողը։

— Այո՛, ես էի, տէ՛ր, պատասխանեց ազնուական երիտասարդն, և Սանտի հօրեղբօրորդիս ալ կը ձայնակցէր ինձ։

— Ընդունեցէք ուրեմն, տեա՛րք, ըսաւ Բախանէլ, այդ փոխ թատրերգի վրայ ըսքանչացող Ֆրանսացւոյ մ'անկեղծ խնդակցութիւնը։

Բախանէլ ձեռքն երկնցուց ազնուական երիտասարդին, որ յոյժ սիրալիր դէմքով մը բռնեց զայն։ Յետոյ Միշէլ Բաթէրսըն իւր բնակարանին ճամբան ցոյց տուաւ դէպ յաջակողմ։ Ձիերն Էյրթընի եւ Նաւաստեաց պահպանութեան յանձնուած էին։ Ուստի ուղեւորք, հետիոտս, խօսակցելով, երկու երիտասարդաց առաջնորդութեամբ Հոթթէմ-Սթէշինի բնակարանը հասան։

Արդարեւ մեծ և գեղեցիկ ագարակ մ'էր, անգլիական որսարանի մը խստութեամբ պահուած։ Անհուն մարգագետինք մոխրագոյն ցանկով շրջապատեալ, որոց մէջ հազարաւոր եզինք և միլիոնաւոր խաշինք կը ճարակէին։ Բազմաթիւ հովիւներ և աւելի բազմաթիւ գամփռեր կը պահպանէին զայդ ամփոփելի բանակ։ Պոռչմանց և բառաչմանց հետ կը խառնուէին գամփռերուն հաչիւնն և խարազանաց սուր ճարճատիւնն։

Արեւելեան կողմն աչաց տեսութիւնը կը յանգէր միժեննեաց և միալեննեաց պուրակներու, որոց վրայ կ'ամբառնար Հոթթէմի հոյակապ կատարն եօթն հազար հինգ հարիւր ոտք բարձրութեամբ։ Դալարագեղ ծառուղիներ կը շառաւիղէին ամեն կողմ։ Տեղ տեղ թզուկ արմաւենւոյ նման կարճաբերձ և նեղ ու երկայն տերեւներով ծածկեալ ծառի մը հոծ թաւուտներ կը տեսնուէին։ Օդը լի էր բուրմամբ անանուխ-դափնեաց, որոց սպիտակ ծաղկանց փունջերն յոյժ անուշ հոտ մը կ'արձակէին։

Այս բնիկ ծառոց ախնապարար պուրակներուն հետ կ'ամուսնանային եւրոպական կլիմաներէ փոխադրեալ տունկերը․ դեղձին, տանձենին, խնձորենին, թզենին, նարնջենին, մինչեւ իսկ կաղնին ողջունեցան ուղեւորաց հուրաներովն, որք, եթէ շատ հիացմունք չցուցին իրենց երկրին ծառոց հովանւոյն տակ քալելուն վրայ, գոնէ զմայլեցան տեսնելով անոնց ոստերուն միջեւ թռչող մետաքսափետուր մնդուսիկներն եւ ոսկի ու սեւ թաւիշ հագած բէհեզիկները։

Ի մէջ այլոց, և առաջին անգամ, սքանչացմամբ տեսան զ«Մընիւր», քնարահաւ, որոյ ձետն Որփէոսի ազնիւ նուագարանին կը նմանի։ Տերեւալից պտերներու մէջէ կը փախչէր, և երբոր ձետն անոնց ոստերուն կը զարնուէր, ուղեւորք դրեթէ կը զարմանային որ չէին լսեր այն քաղցր նուագներն, որովք կը ներշնչուէր Որփէոս Թէբէի պարիսպները վերաշինելու համար։ Բախանէլ կ'ըղձար ձեռքն անցունել զայն և նուագել։

Սակայն Լորտ Կլէնարվան չէր շատանար զմայլելով ի վերայ դիւթական հրաշալեաց այդ ովասիսին, որ յանկարծաբար յերեւան կ'ելնէր աւստրալիական անապատին մէջ։ Մտիկ կ'ընէր երկու ազնուական երիտասարդաց պատմութիւնը։ Անգլիոյ քաղաքակրթեալ գիւղերուն մէջ, նոր եկողին կ'ընկնէր նախ իւր ո'ւստից գալ և ո'ւր երթալը ծանուցանել իւր ասպնջականին։ Բայց աստ, ընդհակառակն, ամենափափուկ քաղաքավարութեամբ, Միշէլ և Սանտի Բաթէրսըն պարտք համարեցին նախ զիրենք ճանչցնել իրենց հիւրերուն։

Իրենց պատմութիւնն այն ամեն հանճարեղ և ժրաջան անգլիացի երիտասարդաց պատմութիւնն էր, որք այնպէս կը հաւատան թէ հարստութիւնն ազատ չըներ զոք յաշխատութենէ։ Միշէլ և Սանտի Բաթէրսըն Լոնտրա բնակեալ սեղանաւորի մ'որդիքն էին։ Քսան տարու եղած ժամանակնին՝ իրենց հայրն ըսեր էր․ «Աւասիկ միլիոններ, որդեա՛կք․ գնացէք հեռաւոր գաղթական երկիր մը, եւ օգտակար հաստատութիւն մը հիմնեցէք անդ․ կենաց ծանօթութիւնը քաղեցէք աշխատութեան մէջ։ Եթէ յաջողիք, լաւ․ եթէ չյաջողիք, հոգ չէ․ չպիտի կսկծամ միլիոններս, որք ձեր մարդ լինելուն ծառայած պիտի լինին։» Երկու երիտասարդք հնազանդեցան։ Աւստրալիոյ մէջ Վիքթորիոյ գաղթականութիւնն ընտրեցին հայրենի պանքտոմները ցանելու համար, և չզղջացան։ Երեք տարւոյ մէջ հաստատութիւնը բարգաւաճեցաւ։

Վիքթորիոյ, Հարաւային Նոր Կալլէսի և Հարաւային Աւստրալիոյ մէջ երեք հազարէն աւելի կայարանք կան, ոմանք դուարածալեաց ձեռք, միւսներն ալ գաղթականաց ձեռք, որոց գլխաւոր արհեստն երկրագործութիւն է։ Մինչեւ այս երկու անգլիացի երիտասարդաց գալն, այս տեսակ հաստատութեանց ամենէն մեծը Պ. Ճէյմսընինն էր, որ հարիւր քիլոմեթր տարածութիւն ունէր, հանդերձ քսան-հինգ քիլոմեթր շրջանակով մը Բարուի վրայ, որ Տարլինկ գետին օժանդակներէն մին է։

Այժմ Հոթթէմի կայարանը կը գերազանցէր զայն թէ՛ ընդարձակութեամբ եւ թէ՛ գործովք։ Երկու երիտասարդք դուարաբոյծ և երկրագործ էին միանգամայն։ Հազուագիւտ ճարտարութեամբ, եւ որ առաւել դժուարինն է, արտասովոր կորովով կը կառավարէին իրենց ընդարձակածաւալ սեփականութիւնը։

Ինչպէս կը տեսնուի, այս կայարան յոյժ հեռի էր գլխաւոր քաղաքներէն, Մըրրէի անկոխ անապատներուն մէջ։ 146° 48' եւ 147° աստիճաններուն մէջ տեղը բռնած էր, այն էր հինգ փարսախ երկայնութիւն ու լայնութիւն ունեցող երկիր մը՝ ընդ մէջ Պուլոս-Լանկս և Հոթթէմ լերանց։ Այս ընդարձակ քառակուսիին երկու հիւսիսային անկիւններուն վրայ ամբարձած էին ձախ կողմէն Ալպէրտին լեռն և աջ կողմէն Հայ-Պարվէն լեռան կատարներն։ Գեղեցիկ եւ մանուածապատ առուակներ պակաս չէին անդ, շնորհիւ օժանդակաց Օվէնս Րիվըրի, որ հիւսիսի կողմէ Մըրրէի հետ կը խառնուի։ Այս պատճառաւ դուարաբուծութիւնք և երկրագործութիւնք հաւասարապէս կը յաջողէին անդ։ Տասն հազար ակրոն հող, սքանչելապէս բաժնուած և մշակուած, բնիկ հունձերը կը խառնէին տարաշխարհիկ բերոց հետ, մինչդեռ քանի մը միլիոն կենդանիք կը պարարէին գեղադալար արօտներու մէջ։ Ուստի, Հոթթէմ կայարանի բերքերը մեծ արժէք ունէին Քասլմայնի և Մէլպուրնի վաճառանոցներուն մէջ։

Միշէլ և Սանտի Բաթէրսըն՝ իրենց արգիւնաւէտ կենաց վրայ այս տեղեկութիւնները դեռ չէին աւարտած, կասուարենեաց ծառուղւոյ մը ծայրն երեւցաւ իրենց բնակարանը։

Փայտէ և աղիւսէ գեղեցիկ տուն մ'էր եմերոֆիլոսաց փունջերու տակ։ Գեղջկական փոքր ամարանոցի մը ձեւն ունէր, և որմերուն շուրջը տաղաւարաձեւ ձեմելիք մը կար, յորմէ չինական լապտերներ կախուած էին։ Պատուհաններուն առջեւ բազմերփեան վաշեր պարզեալ էին, որք ծաղկափթիթ կը թուէին։ Ոչինչ կրնար լինիլ առաւել սիրուն, առաւել ախնապարար, ինչպէս նաեւ առաւել հանգստաւէտ։

(Շարունակելի)

ԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Երէկ Ամեն. Ս. Պատրիարք Հայրն՝ Ազգ. Պատրիարքարանի գործակատար Ֆրէնկեան Աբրահամ էֆէնտիի հետ Սամաթիա երթալով, աչքէ անցուց տեղւոյն Նորաշէն եկեղեցին և ապա վարժարանն այցելով՝ աշակերտաց յառաջդիմութեան վիճակը քննեց և խրախուսեց զանոնք օրհնածիր խօսքերով։

Իւսկիւտարի Մեզպուրեան վարժարանի մրցանակաբաշխութեան հանդէսն՝ որ երէկ տեղի ունեցաւ վարժարանին պարտէզին մէջ ընդ նախագահութեամբ Ամեն. Խրիմեան Հայրիկի, աւելի ընտանեկան հանգամանք մ'ունէր։ Աշակերտուհեաց ծնողքն և այլ բաւական թուով կրթասէր ազգայիններ կը գրաւէին հանդիսավայրն։ Աշակերտուհիք խօսեցան այլ և այլ լեզուաւ ատենախօսութիւններ և երգեցին հեշտալուր երգեր, ընկերակցութեամբ դաշնակի զոր կը նուագէին նոյն իսկ վարժարանին սանուհիք։ Մեզպուրեան վարժարանն այս տարի չունէր ուսումնաւարտուհի։

Հանդէսը փակուեցաւ Ամեն. Խրիմեան Հայրիկի օրհնութեամբ։

Կեանքը շատ տխուր հակադրութիւններ ունի մերթ ընդ մերթ։ Այս ճշմարտութեան մէկ ապացոյցը կը տեսնուէր երէկ Իւսկիւտար՝ 11 տարեկան աղջիկ մը, աշակերտուհի Մեզպուրեան վարժարանի, բաւական ատենէ ի վեր հիւանդ, իւր սենեկին մէջ կը մեռնէր կէս օրին, բաղդին մէկ դաւն հեգնութեամբ, ճիշդ այն ժամուն ուր ինքն ալ, իւր ընկերուհեաց պէս սպիտակ շղարշներ հագած, պիտի գար փոքրիկ ճառ մ'արտասանել և ծափահարութիւններ խլել հանդիսականներէն։

Երէկ Օրթագիւղի Ս. Հռիփսիմեանց և Նեկտարինեայ օրիորդաց վարժարանին տարեկան հարցաքննութիւնք աւարտեցան և աշակերտուհեաց մրցանակաբաշխութեան հանդէսը կատարուեցաւ։

Թուով քիչ բայց տեսակով ընտիր բազմութիւն մը ներկայ էր այս հանդէսին։

Յետ աւարտման բարձրագոյն կարգի քննութեան, մրցանակաբաշխութիւնն սկսաւ աշակերտուհեաց ընտիր երգերով։

Օրիորդք Մաքրուհի Թիւլճեան և Նրջանիկ Տեփանեան վարժարանի շրջանն աւարտած և վկայագրի արժանացած են, սակայն, ըստ իրենց խնդրանաց, պիտի շարունակեն աշակերտել առաւել եւս յառաջդիմելու համար ուսումնական ասպարէզին վրայ։

Ի դիմաց Թաղական խորհրդոյ Վսեմ. Տիգրան էֆ. Եուսուֆեան խօսք առնելով յիշեց վարժարանին անցեալը և ներկայ վիճակն, յանուն Թաղեցւոց շնորհակալութիւն յայտնեց Խնամակալուհի տիկնանց յարատեւ աշխատութեան և նորա օժանդակ մի քանի նախկին աշակերտուհեաց։

Տիկին Մաքրուհի Զալըեան խնամակալուհի տիկնանց կողմանէ յոյժ գեղեցիկ և ազդու բանախօսութիւն մը ըրաւ, որոյ կցեալ էր վարժարանին տարեկան հաշուական տեղեկագիրն։

Ուրիշ ատենաբանութիւնք եւս տեղի ունեցան Գեր. Եղիշէ վարդապետ Այվազեանի և Մեծ Յ. Գուրգէն էֆէնտիի կողմանէ, ինչպէս նաեւ Օրթագիւղի քարոզիչ Գեր. Յակոբ Վ. Աշոտի կողմանէ, որ հանդէսը փակեց երկար կեանք մաղթելով Վեհ. Սուլթանին որոյ կայսերական բարձր հովանաւորութեան ներքեւ կրթութիւնն կը ծաւալի ամեն կողմ. նաև քաջալերեց և օրհնեց զաշակերտուհիս և զխնամակալուհի տիկնայս, որք լռիկ ու հանդարտ կը գործեն տանց յարուցանելու «Բազում աղմուկ վասն ոչինչ», ինչպէս ըսաւ Գ. Եղիշէ վարդապետ։

Այս գիշեր տեղի կ'ունենայ Ազգանուէր Հայուհեաց Ընկերութեան ի նպաստ կազմակերպեալ Դաշտային Հանդէսն ի Պէօյիւք-Տէրէ։ Աւելորդ է յիշել բոլոր այն կանխահոգ պատրաստութիւններն որք ձեռք առնուած են հանդիսին շքեղութիւնն աւելցնելու համար։ Մեծ պատրաստութիւնք հայ և օտարազգի պատուաւոր ընտանեաց մէջ՝ ներկայ գտնուելու այս եղական հանդիսին։

Հանդիսին մանրամասնութիւններն ու շոգենաւուց երթեւեկութեան ժամերն հրատարակած ենք արդէն։ Կը ծանուցուի միանգամայն թէ վաղը, կիրակի, Շիրքէթի Խայրիէի փոքր շոգենաւ մը կանոնաւորապէս պիտի երթեւեկէ Եէնի-Մահալլէի, Մէզար-Պուրնուի, Պէօյիւքտէրէի և Վսեմ. Կարապետ պէյի պարտիզին նաւամատոյցներն։ Հանդիսավայրն, ինչպէս յայտնի է, վաղն ալ կէս օրէն մինչեւ երեկոյ բաց է հասարակութեան համար, 10 ղրուշի մուտքով։

Ընկերութեան կողմէ վարձեալ յատուկ շոգենաւն որ այս երեկոյ ժամը 1ին պիտի մեկնի կամուրջէն, Պէօյիւքտէրէի Զայիրի նաւամատոյցը պիտի հանդիպի երթուդարձին։

Այս աւուր Թէրճիւմանը Հագիգաթի մէջ «Օսմանլը» ստորագրութեամբ հետեւեալը կը կարդանք.

«Վառնայի մէջ հայերէն և ֆրանսերէն լեզուաւ հրատարակեալ Իբ... լրագրոյն մէջ հետեւեալ տողերն հրատարակուած են.

Ի Տաճկաստան Հայութեան արդի վիճակն աւելի դժնդակ է։ Վերջին ռուսո-թուրք պատերազմէն ի վեր, յորում Թուրքիոյ հայերն ինքնօրինութեան փափաքներ յայտնելով ազգային ինքնաճանաչութեան ոգի մը ցոյց տուին, այդ խղճերն պատճառ տուին Տաճկական կառավարութեան որ իւր ուշադրութիւնը դարձնէ նորա դէմ։

Այսօր Հայոց մէն մի արարքը կասկածելի կը նկատուի Տէրութեան աչքէ։ Բարեսիրական, կրթասիրական, կամ եկեղեցասիրական ընկերութիւնք մէկ մէկ ապստամբական մասնաժողովներ են յաչս կառավարութեան։ Բոլորովին բարեպաշտական հաստատութիւնք, վանքեր, եկեղեցիներ և դպրոցներ՝ ապստամբական շարժման մը նպաստելու նպատակաւ գոյութիւն ունեցող շէնքեր են, զորս կառավարութիւնը հսկողութեան ամենախիստ շղթայից մէջ կը պահէ։ Թեմական առաջնորդք և խեղճ քահանայք իսկ պարագլուխ կ'երեւակայուին այդ շարժման։

Այս կացութեան յաւելումք նաև միւս կողմէն ժողովրդեան խեղճ և աղքատ վիճակը, կենաց ապահովութեան բացակայութիւնը, և գաւառական պաշտօնատարաց ու ըմբոստ ցեղերու կեղեքիչ լուծը, այն ատեն կրնանք երեւակայել թէ ի՛նչ է Հայ ժողովրդեան արդի վիճակն ի Թուրքիա»։

Նամակագիրն այս տողերն արտագրելէ յետոյ կը յարէ.

«Ահաւասիկ մեծ ստութիւն մը։ Օսմանեան Պետութեան բոլոր երկիրներուն մէջ Հայոց կրթական, կրօնական ու բարեգործական հաստատութիւններն ուրիշ ազգաց հաստատութեանց համահաւասար ազատութիւն և թոյլտուութիւն կը վայելեն և կայս. կառավարութիւնն երբեք դիտող աչքով նայած չէ անոնց պաշտօնին ու գործառնութեանց վրայ, ինչպէս նաեւ անոնց դէմ մասնաւոր միջոցներ ձեռք առած չէ։

«Յիշեալ լրագիրը Նաթմանեան անուն մարդու մը բանտարկութեան վրայ խօսելով կ'ըսէ թէ կայս. կառավարութեան եւ օսմանեան Հայոց միջեւ եղած յարաբերութիւնք ձգտեալ վիճակի մը մէջ են։ Զարմանալի չէ՞ որ մենք չճանչենք Նաթմանեան անուն այդպիսի հռչակաւոր մարդ մը, որոյ բանտարկութիւն այնքան վտանգուած լինի Հայոց Ազգն՝ միշտ հաւատարիմ իւր Վեհափառին։

«Այդ մարդուն անունն որքան որ յիշուած չէ դարուս երեւելի անձանց ցանկին մէջ, բայց կ'երեւի թէ խիստ կարեւոր անձ մ'է։

«Իբ... այսպիսի լեզու մը կը գործածէ որ վտանգի կ'ենթարկէ պաշտպանել ուզած դատն։

«Օսմանեան Հայերն, որք լաւ գիտեն թէ իրենց քաղաքային և կրօնական իրաւունքները կապակցութիւն ունին իրենց առ կառավարութիւն ցոյց տուած հաւատարմութեան հետ, այնքան ապուշ չեն գուշակելու այն նպատակն ուր կը ծառայէ Իբ...ի յօդուածագիրն»։

Ահաւասիկ Անանօֆի ծանուցեալ խնդրոյն առթիւ Եէնի-գիւղի Թաղական խորհրդոյ կողմէ առ. Պատրիարքական Գեր. փոխանորդ Հայրն ուղղեալ գրոյն պատճէնն զոր յիշատակեցինք երէկ.

Գիւղիս Մուխթարն երկրորդ Յակոբեան Ալիքսան աղայն՝ որ միանգամայն խորհրդոյս անդամներէն մին է, տարւոյս ապրիլ 23 ին խորհրդոյս գալով՝ յայտարարեց թէ գիւղիս Քէօյ ալդը ճամբէն Այ-Նիքօլա թաղը թիւ 127 տան մէջ վարձքով բնակող և յետոյ ի Մոսկուա վերադարձող Տիկին Ելիս Լուքաս հայ ազգի կնոջ մայրն և նորա եղբայրն Պ. Գրիգոր Լուքաս զինքն կոչելով և ծանուցանելով թէ հարկադրեալ են ստիպաւ ի Մոսկուա առ այրն Տիկին Ելիսի Պ. Նիկօլաս Անանօֆ վերադառնալու յօժարդ աւուր չգտնուելով, խնդրած են որ յիշեալ Ելիս Տիկնոջ նորածին և անմկրտեալ երախային համար հարկ եղած վկայագիրն իրենց տրուի, որպէս զի ի Մոսկուա տանելով մկրտել տան զայն։

Խորհուրդս տեսնելով որ յիշեալ նորածնի ծնող ներկայացուցուած անձինք անծանօթ են իրեն, Ալիքսան աղայի յանձնարարեց որ լաւ մը քննէ զայնս և ստուգէ, և ապա վկայագիրը տրուի. Ալիքսան աղա վերադառնալով՝ երբ յայտարարեց թէ ինքն հարցուցեր և տեղեկացեր է թէ Տիկին Ելիս Լուքաս և Պ. Նիկօլաս Անանօֆ օրինաւոր ամուսիններ են, խորհուրդս վստահաբար պահանջած վկայագիրը տուած է, և Ազգ. Պատրիարքարանն իսկ խորհրդոյս վրայ ունեցած վստահութեամբն նոյն վկայագիրը վաւերացուցած է։

Արդ խորհուրդս իմանալով որ Տիկին Ելիս Լուքաս և Պ. Նիկօլաս Անանօֆ օրինաւորապէս պսակեալ ամուսիններ չեն և խորհուրդս խաբած են, ուստի կը դիմէ առ Գերապատուութիւն Ձեր ի խնդրել որ բարեհաճիք նոյն վկայագիրն ոչնչացնելու համար ամեն միջոց ի գործ դնել։

Մնամք Ձեր Գերապատուութեան
խոնարհ յարգանօք
Ի դիմաց Թաղ. խորհրդոյ
(Ստորագրութիւնք)
Ատենադպիր. Ատենապետ

1885 յուլիս
Եէնի գիւղ (Կնիք)

Ատարազարէն կը գրեն մեզ թէ տեղւոյն հայ երիտասարդութիւնը լսարան մը բացեր է, ուր կիրակի օրեր աղայք և աղջկունք հաւաքուելով լրագրեր, գրքեր կը կարդան կամ կ'ունկնդրեն օգտակար նիւթերու վրայ եղած բանախօսութեանց։ Ազգային ընկերութիւն մ'ալ, քսան հինգ տարիէ ի վեր հաստատեալ, իւր ճոխ մատենադարանը դրած է լսարանին տրամադրութեան ներքեւ։

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

ԿԵԱՆՔԻ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ

ՆՈՐԱՎԷՊՔ

ԴԱՏԱՊԱՐՏԵԱԼԸ. — ԵՐԱԶԻ ՄԸ ԳԻՆԸ. — ԿԱՏԱԿ ՄԸ։

ԱՐԹԻԱՐ ԱՐԹԻԱՐԵԱՆ

Գին 5 Ղրուշ

Կը ծախուի

ՊՈԼԻՍ, Հայ գրավաճառաց քով և ջրավաճառ Պօղոս և Յակոբ աղայներու խանութները։

ՂԱԼԱԹԻԱ, Յ. Արշակ և Ե. Վրոյր էֆէնտիներու ծխախոտավաճառատուններն և Աչէ-Ալէի գրասենեակը։

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Մեծ-Եպարքոս Բարձր. Սայիտ փաշայի հիւանդութիւնն հետզհետէ բարւօքելու վրայ է և յոյս կայ որ Ն. Բարձրութիւնք կարենայ իւր կարեւոր պաշտօնի գլուխն անցնելու կարող լինել ի մօտոյ։

Բարձր. Եպարքոսը գիշեր ցորեկ պետական ծանր զբաղումներով հոգնած լինելուն, կը կարծուի թէ այդ հոգնութեանց հետեւանքն է հիւանդութիւնն, ուստի զինքը դարմանող բժիշկները խորհուրդ տուած են որ երկու երեք շաբաթի չափ հանգիստ վայելէ ապարանքին մէջ։

Երէկ, Սէլամլըքի արարողութեան միջոցին, որ կատարուեցաւ ի Նիշան-Թաշ, Վեհ. Սուլթանն իւր թիկնապահներէն Մէհմէտ պէյը Մեծ-Եպարքոս Սայիտ փաշայի ապարանքը ղրկելով Ն. Բարձրութեան առողջական վիճակին վրայ տեղեկութիւն հարցուց։

Փարիզի օսմ. դեսպանատան երկրորդ քարտուղար Շէրիֆ պէյ որ վերջերս Պատուոյ Լէգէոնի ասպետ անուանեցաւ, Օսմանիէ պատուանշան ստացած է։

Այս երիտասարդ դիւանագէտն, որ Պերլինի օսմանեան դեսպան Սայիտ փաշայի որդին է, պիտի թողու դիւանագիտական ասպարէզը, զինուորական ծառայութեան մտնելու համար։

Ծովային Նախարարութեան առաջին ճարտարապետ Հիւսնի փաշա յատուկ պաշտօնով այսօր կը մեկնի մայրաքաղաքէս ի Լոնտրա։

Վեհ. Սուլթանի երջանկայիշատակ հայրը՝ Սուլթան Մէճիտ Խան ժամանակին Իմթիյազի պատուանշան տուած էր Ներքին գործոց նախարարութեան հաշուակալ Մէհմէտ Էմին էֆէնտիի հօր Ապտուլլահ էֆէնտիի։

Վեհ. Սուլթանը բարեհաճեցաւ հրամայել Մէհմէտ Էմին էֆէնտիին որ իւր հանգուցեալ հօր տրուած պատուանշանն ինք կրէ այսուհետեւ։

Տէրքօսեան ջրի ընկերութիւնք ձեռնարկած է միացնել Ղալաթիոյ և վերին Վոսփորի ջրուղիներն, հետեւաբար Վոսփորի եւրոպական եզերաց բնակիչք ջրի նեղութիւն չպիտի կրեն այլեւս։

Լը Թէւրքէ կ'իմանայ թէ ընկերութիւնք ջրի խողովակներ հաստատած է Եըլտըզի պարտէզին մէջ. Վեհ. Սուլթանն յոյժ գոհ մնացեր է այս կարգադրութենէն և հրամայեր է որ ամռան եղանակին մէջ ամեն օր Եըլտըզի պալատը Տէրքօսեան ջուր բերուի, այլ և այլ պիտոյից գործածութեան համար։

Օտար դրամատեարց խումբ մը ծրագիր մը ներկայած է Բ. Դրան, որով կ'առաջարկէ նէէլով օսմանեան մանր դրամներ կոխել, ներքին առեւտրոյ դիւրութիւն ընծայելու համար։ Այս ծրագիր մատուցուած է Նախարարաց Խորհրդոյ ուստից Պետական Խորհրդոյ յղուած է ի քննութիւն։

Ըստ Նէօլօքի, Ելմտական նախարարը նպաստաւոր չէ այս առաջարկին, վախնալով որ արծաթէն նուազ արժէք ունեցող մետաղի մը միջոցաւ կոխուած դրամոց բազմանալովն արծաթ դրամք վերնայ հրապարակէն։

Աթէնքի ռումանական հանդուցեալ դեսպան Պ. Օպէնարի մարմինն երէկ մայրաքաղաքս բերուեցաւ Թրիէսթի շոգենաւով և անտի Կալաձ գնացող ուրիշ շոգենաւ մը փոխադրուեցաւ որպէս զի երկաթուղիով Պուքրէշ ղրկուի ուր պիտի թաղուի իւր ընտանեաց յատուկ դամբարանին մէջ։

Կայս. կառավարութիւնն հաւանութիւն յայտնած չէ դեռ օսմանեան Բէժիի Ընկերութեան այն առաջարկին որով կուզէ 60,000 ոսկւոյ գինը մ'ընել այն գումարէն զոր ամեն տարի կը վճարէ Հանրային Պարտուց վարչութեան։ Պէտք է գիտնալ թէ առաջարկուած այս կարգադրութիւնն առժամեայ է արդէն և ապազային մէջ Բէժին պիտի հատուցանէ զիջեալ գումարն, երբ մեծ շահեր արտադրէ։

Այսու հանդերձ, Լոնտրայի թերթերը կը ծանուցանեն թէ 1858 և 1862 ի օսմանեան փոխառութեանց օտար արժէթեարք միահաղոյն բողոք մ'ուղղած են իրենց ներկայացուցիչ մարմնոյն ի Կ. Պոլիս, որով չեն ընդունիր առաջարկուած կարգադրութիւնք։

Զօբէլի վարժարանի աղքատ աշակերտուհեաց մին Դատական նախարար Վսեմ. Հասան Ֆէհմի փաշայի կենդանագիրը գծած և մատուցած լինելով, Ն. Վսեմութիւնը ծանրագին գնդասեղ մը նուիրեր է օրիորդին, որ սակայն չէ համարձակած ընդունիլ զայն գիտնալով թէ իւր ձեռակերտն անհամեմատ աննշան է այսպիսի պարգեւի մը քով։ Վսեմ. Նախարարը յանձնարարեր է յոյն աշակերտուհւոյն ուրիշ պատկեր մ'եւս գծել իրեն համար։

Կ'ըսուի թէ Ելմտական նախարարութեան խորհրդական Վէթէնտորֆ պէյի պայմանագիրն որ լրանալու մօտ է, չպիտի վերանորոգուի։

Վէթէնտորֆ պէյ այս պահուս Եւրոպա կը գտնուի անձնական վատառողջութիւնք դարմանելու համար։

Ծովային բարձրաստիճան սպաներէ կազմեալ յանձնաժողով մը պաշտօնով պիտի յանձնուի ի մօտոյ Սելանիկի Իզմիրի, Պէյրութի և ուրիշ քանի մը նաւահանգիստներու ամրութեանց վերանորոգման վերաբերեալ ծրագիր մը ներկայել կայս. կառավարութեան։

Մաքսային սակագնոց քննիչ յանձնաժողովոյն մէջ երկար վիճաբանութիւն մը տեղի ունեցաւ այս օրերս խնդրոյ մը վրայ որ մայրաքաղաքիս և համայն Թուրքիոյ արհեստաւոր մէկ դասուն կը վերաբերի։ Խնդիր էր որոշել Աւստրիայէն բերուած պատրաստ հանդերձեղինաց մաքսատուրքը։

Օսմ. պատուիրակները կուզէին որ ըստ արժէքին %ին 15 մաքսատուրք որոշուի, ինչպէս կ'առնուի աւստրիական չուխաներէն, իսկ աւստրիական պատուիրակը կը խնդրէր որ %ին 8 մաքսատուրք մը դրուի։

Երկու կողմանք համաձայնելով վերջապէս, %ին 10 որոշուեցաւ այդ մաքսատուրք։

Երկաթուղեաց միացման գծերու շինութեանց յատակագիծք՝ որք ձեռնարկուաց կողմէ պատրաստուած և Օսմ. Կայս. Պանքայի ձեռամբ Բ. Դրան մատուցուած էին, կայսերական վաւերացումն ստանալով, հինգ օր վերջը վերադարձուած են։ Այն փութաջանութիւն, կըսէ Լը Թէւրքէ, զոր օսմանեան կառավարութիւնը ցոյց տուաւ իւր որոշմանց մասին, մեծապէս պիտի գնահատուին Վիեննայի և Պէլկըրատի մէջ և նպաստաւոր նշան մ'են Բ. Դրան տրամադրութեանց ի մասին Փոքր-Ասիոյ ապագայ երկաթուղեաց շինութեան, որք եւրոպական գծին ամբողջացման հարկաւոր տարրը կը կազմեն։

Թէրճիւմանը Հագիգաթի այս աւուր թերթոյն մէջ ուշադրութեան արժանի հետեւեալ տողերը կը գտնենք.

Լրագիրք ոմանք ուշադրութիւն կը հրաւիրեն սա պարագայից վրայ թէ՝ մայրաքաղաքիս մէջ ճանբաները չոլուելէն ի վեր բեռնաբարձ կառքեր շատցած, և Տէրքօսեան ջուրը մայրաքաղաքս բերուելէ ի վեր ջուրն առատցած լինելով, գաւառացի բեռնակիրք և ջրկիրք անգործութեան դատապարտուելու վրայ են, յորմէ կը ծագին կագ և կռիւ այդ դասակարգի մարդոց մէջ։ Միթէ բեռնակիրներն ու ջրկիրները պաշտպանելու համար պէտք է որ մայրաքաղաքս Փէրղէլայի պէս անջրդի՞ մնայ և ճանբաներն իրենց նախկին խորդուբորդ վիճակին մէ՞ջ թողուի։

Եթէ մայրաքաղաքիս մէջ ամեն ինչ բարեկարգութեան ճանբուն մէջ մտնելով գաւառացի հարիւր հազարաւոր մարդիկ անգործ մնան, այն ատեն կը վերադառնան իրենց հայրենիք և ծառայութիւն կը մատուցանեն թէ՛ մարդկութեան ածման և թէ՛ երկրին բարգաւաճման։

Ձեռք համոզուած թէ յուսալի է օգուտ մը քաղել պանդուխտներէ, որք Անատոլուէ գունդագունդ կուգան մայրաքաղաքս լեցնել։ Այնքան պանդուխտ մարդիկ իրենց կենաց երիտասարդական տարիներն հոս կանցնեն այրի թողլով իրենց ամուսիններն և անմշակ՝ իրենց դաշտերն։

Օսմանեան պատմութիւնը կը ցուցնէ թէ երբեմն կառավարութիւնը տեսնելով որ մայրաքաղաքս լեցուած էր գաւառացի պանդուխտներով, ստիպած էր զանոնք անպատճառ վերադառնալ իրենց հայրենիքն։

Ռուս կառավարութիւնը մտադիր է հիմնել ի Նովորոսիսք զինուորական մեծ նաւահանգիստ մը որ Կովկասի երկաթուղւոյն կցուելով, պիտի ամրացունէ Ռուսիոյ զինուորական, ծովային և առեւտրական կացութիւնն ի Սեւ ծով։

Նովորոսիսք, կամ Նոր-Ռուսիա՝ որ մէկ օրուան ճանապարհաւ հեռի է ի Պաթումէ, ծովախորշի մը խորը կը գտնուի զոր հօդային լեզու մը գրեթէ կը ծածկէ նաւորդաց աչքէն և Ազախու ծովէն մինչեւ ի Տրապիզոն, Կովկասեան ծովեզերաց իբր ամենէն ապահով նաւահանգիստը կը նկատուի։

1828 ին, Ռուսք յաջորդաբար տիրեցին Անաբաի, Սուճուք-Գալէի և Սուխում-Գալէի. թուրքօ-ռուսական վերջին պատերազմի ժամանակ ալ Պաթումն առին. Սուճուք-Գալէ այնպէս լաւ ամրացած էր օսմանեան կառավարութեան ձեռամբ, որ 1836 ին, ռուսք երկրորդ անգամ անոր տիրելու համար 8000 հոգի կորուսին. և որովհետեւ այս վայրը վերոյիշեալ ծովախորշին բերանը գտնուելով չարունակ ենթակայ է թշնամի նաւատորմի մը յարձակմանց, Ռուսիա թողուց զայն և նոր քաղաք մը հիմնեց ծովեզերին վրայ։ Ռուսիոյ հանրօգուտ շինութեանց, ծովային և պետական կալուածոց նախարարք վերջերս Նովորոսիսքն այցելով, անոր ռազմագիտական կարեւորութիւնը ճանչցան և մեծ փութաջանութեամբ ձեռնարկեցին հարկ եղած ձեւով ամրացնել զայն։ Ելմտական նախարարութիւնը 60 միլիոն ֆրանքի վարկ մը բացած է այս նպատակաւ։

Տեղական թերթ մը որ կը հաղորդէ սոյն տեղեկութիւնները՝ խօսելէ յետոյ նաեւ այն երկաթուղիներու վրայ որք կը շինուին այս նոր նաւահանգիստը միացնելու համար Կովկասի հիւսիսային մասանց, կըսէ թէ Սեւ ծովու մէջ ցոյց տրուած բոլոր այս գործունէութենէն կերեւի թէ Ռուսիա կուզէ որ և է պատահականութեան առջեւ պատրաստ գտնուիլ այն պարագային յորում ծանր կնճիռներ ծագին թէ՛ յԵւրոպա և թէ՛ յԱսիա։

Երէկ առաւօտ արշալոյսին, Լիւքսէմպուրկի պանդոկին տէրը Պ. Ֆլաման՝ պանդոկը վերադարձած պահուն երբ դրան զանգակը կը հնչեցունէր, ետեւէն երկու մարդ վրան յարձակելով, մինչեւ Պ. Լրտիւքի վաճառատունը մըղեցին, որ քանի մը քայլ հեռու է, և սկսան վրան գլուխը խուզարկել։ Պ. Ֆլաման հասկցաւ թէ գործը զինուորներու հետ էր, գէթ այդ հագուստը կը կրէին անոնք, և սկսաւ գիմադրել։ Չարագործք ժամացոյցն ու շղթայն յափշտակելէ յետոյ, տեսնելով որ չէին կրնար ընկճել զՊ. Ֆլաման որ սկըսած էր օգնութիւն աղաղակել, դաշոյնի հարուած մը տուին աջ ձեռքին և գեռ պիտի հարուածէին զայն, երբ Պ. Ֆլաման հակառակ իւր վիրաւոր վիճակին, դաշոյնի կոթն յափշտակեց, չարագործք ուզելով առնուլ զայն, ուժգնապէս քաշեցին և խեղճին ձեռաց մորթը ճղքեցին ու մատները վիրաւորեցին։ Թաղին պահակն ու քանի մը անցորդք վիրաւորեալին ճիչերը լսելով, օգնութեան հասան մինչ չարագործք սկսած էին խոյս տալ դէպ ի Սագըզ-Աղաճ փողոցն ի վեր։ Ի զուր պահակն հալածեց զանոնք քիչ մը տեղ, և ըէվօլվէրի քանի մը հարուած պարպեց, որուն պատասխանեցին չարագործք նոյնպէս քանի մը հարուածներով, սակայն ո՛չ ոք վիրաւորեցաւ երկուստեք։

Պ. Ֆլամանի օգնութեան հասնող անձինք պանդոկը փոխադրեցին զայն և անմիջապէս կոչեցին Տօքթ. Տրլաքուրն որ նախնական դարմանները տըւաւ։ Այժմ վիրաւորեալը լաւագոյն վիճակ մ'ունի։ Զմոռնանք յիշել թէ երբ Պ. Ֆլաման պանդոկի դրան զանգակն հնչեցուց, դանոյ սնն եկաւ բանալ, սակայն տեսնելով որ մութին մէջ երեք հոգի կը մարտնչէին, և չճանչնալով իւր տէրը, դուռը գոցած էր երեսնուն։

Հագիգաթ իւր այս աւուր թերթոյն մէջ դարձեալ չանց կատաղութեան վրայ խօսելով, յանուն հասարակաց անդորրութեան կրկին կը խնդրէ որ կայս. կառավարութիւնը միջոցներ ձեռք առնու ժողովուրդն այդպիսի վտանգէ մը ազատելու համար, ինչպէս կը պահանջեն օրէնքն ու բանականութիւնն։

Սելանիկի կուսակալին կողմէ Ներքին գործոց նախարարութեան ուղղեալ հեռագիր մը աւազակութեան հետեւեալ դէպքերը կը պատմէ.

Ինն աւազակներէ բաղկացեալ խումբ մը որուն կը հրամայէր Նիւրիւք Միխթա, առեւանգած էր Մէհմէտ և Մուսթաֆա անուն երկու հարուստ Թուրքեր։ Տեղական իշխանութիւնք անմիջապէս զօրք ղրկեցին որք Պատիլոն կոչուած հովտին մէջ պաշարեցին աւազակները։ Բուռն ճակատամարտ մը տեղի ունեցաւ յորմէ աւազակներէն երկուքն սպաննուեցան, միւսներն ալ խոյս տուին Մալէքի կողմն ուր կը հալածուին ոստիկաններէն։

Գերի տարուող անձանց մին սպաննուած է, իսկ միւսն ազատեցաւ։ Կռուոյ միջոցին զօրական մ'ալ սպաննուեցաւ։

Կուսակալն երկրորդ հեռագրով մը կը յայտնէ թէ այդ խմբէն երկու աւազակ եւս սպաննուած են ի Տօփգաբու և միւս երեքը ծանրապէս վիրաւորուած։

Յոյն թերթերը գոհութեամբ կը ծանուցանեն թէ Պ. Խվէէնիտէս իւր անձնական քսակէն յանձն առած է կահաւորել Ֆէնէրի մայր վարժարանի մեծ դահլիճն և Մարսիլիայէն բերել տուած է 200 երկաթեայ աթոռ, 12 թիկնաթոռ, ատենախօսութեանց համար բեմ մը և ճոխ թիկնաթոռ մը՝ վրան ոսկեզօծ արծուով զարդարուած՝ յատկապէս Պատրիարքին համար։

Ադրիանուպոլսոյ Էնոս գաւառակին մէջ սոսկալի արկած մը պատահած է Պայրամի օրը։

Ընդարձակ, հին ու խարխուլ տուն մ'ուր հարիւրի չափ խլամ ընտանիք հաւաքուած՝ երեկոյեան աղօթքը կը կատարէին, յանկարծ կործանելով, կանթեղները հրջեր և հրդեհ ծագեր է։ Մեծ սարսափ տիրեր է ամենուն վրայ. տան դռները գոցուած լինելով, ո՛չ ոք կրցեր է փախչիլ. խեղճ զոհերուն ճիչերը լսելով մինչեւ որ դուրսէն օգնութեան հասեր են, յիսունէ աւելի կիներ բոլորովին այրած և շատեր վիրաւոր գտնուեր են, երկու կին ալ մեռած։

> ## ՀՐԱՆՏ ԱՍԱՏՈՒՐ
> ԵՒ
> ## ՐԷՃԱՅԻ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ
> ## ՓԱՍՏԱԲԱՆՔ
>
> ՀՐԱՆՏ ԱՍԱՏՈՒՐ Բարիզի իրաւագիտական համալսարանէն եւ ՐԷՃԱՅԻ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ մայրաքաղաքիս իրաւագիտական վարժարանէն վկայեալք, ընկերացած եւ հաստատուած են Ի ՂԱԼԱԹԻԱ, ՀԱԼԱՃԵԱՆ-ԽԱՆ, 22 եւ 23 թիւ սենեակներն, եւ պատրաստ են ստանձնել Առեւտրական, Քաղաքային եւ Պատժական դատերու փոխանորդութիւնն։

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

Ա. ՊԻՊԷՌՃԵԱՆ

Կ. Պոլիս, Յակոբեան խան թիւ 14

Եւրոպական գրատան մէջ կը գտնուին դպրոցական պարգեւաբաշխութեանց առթիւ յատկապէս բերուած նուէրի համար Ֆրանսերէն լեզուաւ գրքեր որք թէ՛ գեղակազմ են և թէ՛ աժան։

Պատ. Հոգաբարձութեանց ուշադրութիւնը կը հրաւիրենք այս մասին։

Նոյնպէս կը գտնուի Ճօշաւ Պէ... հայ ...Տենէ փառաւորապէս և թէթեւակազմ որ նուէրի խիստ յարմար գիրք մ'է։

1—3

ՀԵՌԱԳՐԱԼՈՒՐՔ

Այս աւուր

ԱԺԱՆՍ ՀԱՎԱՍ

ՊԱՐՏՈՒԹԻՒՆ ԼՈՐՏ ՍԱԼԻՍՊՐԻԻ

Լոնտոն, 24 յուլիս.

Երեսփոխանաց ժողովը, հակառակ նախարարութեան ընդդիմադրութեան, ընդունեց ընտրութեանց ծրագրին վերաբերեալ բարեփոխում մը։

Կը հաւատեն թէ այս քուէարկութիւն ուրեք հետեւանք չպիտի ունենայ. նախարարութիւնը պարզապէս պիտի ընդունի ժողովոյն որոշումը։

ԽՌՈՎՈՒԹԻՒՆ Յ'ԱՖՂԱՆԻՍՏԱՆ

Լոնտոն, 24 յուլիս.

Հնդկաստանէն հեռագիր մը կը ծանուցանէ թէ խռովութիւն մը ծագած է ի Քեապուլ։

Հռոմ, 23 յուլիս.

Իտալական Շարժական Վարկի դրամատան տնօրէն Պ. Պալատինօ մեռաւ այսօր։

1885 ՏԱՐՒՈՅ ՊԱՐԶ ՕՐԱՑՈՅՑՆ ԵՒ ԸՆԴԱՐՁԱԿ ՕՐԱՑՈՅՑՆ այժմէն պատրաստուելու վրայ լինելով, առեւտրական, արհեստական եւ ուրիշ ծանուցումներ այսօրուընէ կ'ընդունուին։

Առաջնոյն համար, որ 40,000 օրինակ կը ծախուի, ծանուցմունք պէտք է ղրկուին մինչեւ Յունիսի վերջն, եւ երկրորդին համար՝ որ 6000 օրինակ կը ծախուի, մինչեւ Յուլիսի վերջը։

Դիմել առ Գարեգին էֆ. Պաղտատլեան, հրատարակիչ այդ օրացուցից, Պոլիս, Չաքմաքճըլար, 13, Յակոբեան խան։

ՏՐԱՄԱԴՐԱՄ

ՂԱԼԱԹԻՈՅ ՊՈՐՍԱ

Ղալաթիա, 13 Յուլիս

ԸՆԹԱՑՔ ՓՈԽԱՆԱԿԱԳՐՈՅ

3 ամիս	Լոնտրայի վրայ		(պահքայի)	111
3	»	»	(վճռական)	110 5/8
3	»	Բարիզի	(պահքայի)	22 75
	»	»	(վճռական)	22 82 1/2

ԸՆԹԱՑՔ ԱՐԺԵԹՂԹՈՑ

Օսմանեան Քօնսօլիտէ

		Դահեկան
Երէկ երեկոյ գոց.	(Միւզ. D. Սէրի	17 34
Պօրսային գոցուելէն վերջը	»	17 32
Բերայի մէջ	»	— —
Առաւօտուն բացուեցաւ	»	17 33
Բարձրագոյն գին	»	17 33 1/2
Նուազագոյն »	»	17 33
Կէս օրին	»	17 30 1/2

փոխառութիւն 1858) » 1862)	A. Սէրի Դ. Կ. Ա. Ո.	31 50
» 1860) » 1863) » 1872)	B. » »	18
» 1865) » 1869) » 1873)	C. » Դ. Կ. Ո.	17 32

Իւնիֆիէ Եգիպտական

Երէկ իրիկուն գոցուեցաւ	72 20
Այս առաւօտ բացուեցաւ	72 25
Կէս օրին	72 25

[illegible]

ՆԱՄԱԿ ԱՌ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Կ. ՊՈԼԻՍ, 12 Յուլիս

[illegible]

ՄԱՍԻՍ

[illegible]

ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆՔ «ԱՐԵՒԵԼՔ»-Ի

ՌՈՉԵՍԹԸՐ, 5 յուլիս

Միացեալ Նահանգաց անկախութեան 109րդ տարեդարձը, ինչպէս երկրին ամեն կողմերը, նոյնպէս ալ քաղաքիս մէջ մեծ շքեղութեամբ կատարուեցաւ երէկ ։ Այս տարուան տարեդարձի մասնաւոր փայլ մը տալու խորհուրդով՝ ընկերութիւն մը քանի շաբաթներէ ի վեր կ'աշխատէր, բայց դրամական օգնութիւնք յուսացուածէն շատ նուազ ձեռք բերուելուն պատճառաւ, չկարողացան այնչափ բազմութիւն հաւաքել որչափ որ հարկ էր սոյն օրինակ պարագայից մէջ․ այսու ամենայնիւ՝ հրահանգիչ միանգամայն զուարճալի հանդէս մի ձեւացնել յաջողեցան հետեւեալ կերպով ։ Առաւօտեան ժամ 7 ի ժամանակ նուագարաններու առաջնորդութեամբ յիսունի չափ կառք շարժման մէջ դրուելով քաղաքին մեծ և նշանաւոր փողոցները խուռն բազմութեամբ լեցուած ժողովուրդին՝ կէս խեղկատակական տեսարան մը ներկայացուցին ։ Տեսարանին կ'առաջնորդէր դիմակաւոր ծեր մը՝ կիսամեռ ձիու մը վրայ հեծած․ ձիուն ճակտէն և կողերէն կախուած էին մեծ և սպիտակ լաթեր որոց վրայ գոյնզգոյն գիրերով հետեւեալ խօսքերը գրուած էին․ «Կ'առաջնորդեմ դէպ ի յաջողութիւն, իսկ եթէ չի յաջողինք՝ յանցանքը ոչ մերն է և ոչ ձերը» ։ Առաջնորդին կը հետեւէին դիմակաւոր անձինք որոնց դրօշակը «Ձեր աճարկու նախնիքը» խօսքը կը կրէին ։ Հնդիկներ, գնչուներ, հրեաներ, իռլանտացիք և ամերիկացիք իրենց ներկայացուցիչները ունէին մասնաւոր կառքերու վրայ բազմած, որոնց վրայ եւս զուարճալի խօսքեր գրուած լաթեր կային․ օրինակի համար՝ հանդէսին փայլ մը տալու մասին ամեն ջանք չի խնայող ընկերութեան կառքին վրայ կը տեսնուէին սա խօսքերը․ «Ժողովուրդը միայն մէկ միլիոն վեց հարիւր հազար տոլար քուէարկեց հանդիսիս համար, ուստի և անկատար եղաւ» ։ Այս կը նշանակէր թէ պէտք եղածին չափ դրամ չէին կրցած գըտնել ։ Փառաւոր կառքի մը մէջ ուր ամերիկացւոց ներկայացուցիչները բազմած էին դարձեալ դիմակաւոր, թուղթ կը խաղային և գինի կը խմէին, մինչդեռ «Միացեալ Նահանգք և ընկերութիւն» դրօշակը կը կրէին ։ Հրէից դրօշը սապէս գրուած էր․ «Հարուստ ըլլալ կուզեմք․ ժամ կը ծախեմք․ եթէ չես հաւատար, ընկերիս հարցուր» ։ Այս դրօշը դիմակաւոր և կուզ հրեայ մը ի ձեռին ունէր և ահեակ կը շարժէր ։ Երկու տակառ գարեջուր պարունակող կառքը որ իռլանտացիքը կը ներկայացնէր, սապէս գրած էր իւր դրօշին վրայ․ «Արբէք այլ մի արբենաք․ այս է մեր խրատը բարոյապաշտ անձանց» ։ Քաղաքիս ներկայացուցչի կառքին վրայ գրուած էր․ «Քաղաքիս երեց մոլութիւնք․ ողբերգութիւն, խեղկատակութիւն և յիմարութիւն» ։ Դիմակաւոր կանանց ներկայացուցիչներուն դրօշը կ'ըսէր թէ «Եթէ արդ ու զարդը թողումք, ոչ ոք պիտի սիրէ մեզ․ ուրեմն յանցանքը արական սեռինն է» ։ Չինաց կառքին վրայ հետեւեալ կերպով գրուած էր․ «Գինեբրային լռութիւնը խանգարողներն եմք» ։ Գնչուք՝ թիթեղէ շինուած թմբուկներ կը զարնէին և փողեր կը հնչեցնէին․ վիճելով և խօսելով․ իրենց դրօշը կ'ըսէր թէ «Իսպանիայէն կորուսեալ ցեղերն եմք, զգոյշ կացէք» ։ Ռուսիկանութիւնը իւր ներկայացուցիչները ղրկած էր հեծեալ դիմակաւոր և հրեայի մը չափ ցնցոտիներ հագած, ռուսիկանաց տարեկան [illegible]

[illegible] լադար քարոզիչ մը Սամ Ճօնս անուն յատկապէս բերել տուած էին քարոզել ժողովրդեան թէ զբօսանքը հոգիներու փրկութեան չի նպաստեր, և թէ փրկուելու համար քաղաքական տօներու օրեր ալ եկեղեցի դնալու և քարոզ մտիկ ընելու էին․ քարոզներ՝ որոնք ժողովուրդին քունը բերելէ ուրիշ բանի չեն ծառայեր, ինչպէս որ ամեն կիրակի կը տեսնեմք հարիւրներով ծեր և պառաւներ թմրած կը նընջեն կահաւորեալ բազմոցներու վրայ ։ Ահա մեր աստուածաբան քարոզչին առարկութիւնները, զորս կը թարգմանենք ինչպէս որ հրատարակուած կը գըտնեմք ։ Պատուելի Սամ Ճօնս կ'ըսէ. «Երգ սերմանէ և ահա գերասան և գերասանուհի պիտի քաղես» ։ «Թուղթ սերմանէ, խաղամոլ պիտի քաղես» ։ «Այգի տնկէ, գինեմոլ կ'ունենաս» ։ «Կարդալ գրել սերմանէ և ահա սիրահարք և սիրուհիք պիտի ծնին» ։ «Ուրկէ՞ են անհաւատութիւնները․ խղճի և կարծեաց ազատութիւն սերմանելու պտուղները չե՞ն։ Ի՞նչ պատճառաւ եկեղեցիք դատարկ կը մնան․ մէն մի եկեղեցիի դէմ թատրոն մը կայ․ ուրիշ զբօսատեղիներ կենալը չէ՞ պատճառ․ ես այս ժողովուրդ դեռ կը յուսայ թէ պիտի փրկուի․ ես կ'ըսեմ, բարեկամներս թէ դատապարտեալք էք, անդառնալի կերպով կորսուածներ, որոնց արտադրած հրոյ բոցերը բոլոր տիեզերք վառելու չբաւեն և կ'աւելնան իսկ եթէ երկրագունտէս զատ ուրիշ աշխարհ մ'ալ ստեղծած ըլլար Արարիչը․ բայց ոչ, մի հաւատաք երբ ձեզ կ'ըսեն թէ ուրիշ աշխարհներ ալ կան․ մի Աստուած մի Քրիստոս և մի աշխարհ միայն կայ» եւայլն եւայլն ։

Ստորագրեալս ալ իմ կողմանէ ներքին ազդեցութիւն մը կ'զգամ ըսել թէ քանի որ պատուելի Սամ Ճօնսի և ընկերաց նման յիմարներ կան և կ'ապրին, աստուածային հրաշալիք մը պէտք է նկատուի սա իրողութիւն թէ բաւական թուով յիմարանոցներ կանգնելու նախատեսութիւնը ունեցած է ժողովուրդը ։ Այսօր որ կիրակի է մեր ներկայ գտնուած եկեղեցւոյն քարոզիչը երեկուան տեղի ունեցած ազգային հանդէսի վրայօք բաւական գովեստներ ընելէ վերջը կը հարցնէր թէ «Մեր վաղեմի թշնամւոյն մեր նախահարց (անգլիացիք) լուծէն ազատելու 109րդ տարեդարձը տօնած ժամանակնիդ ունի՞ք նաեւ օր մը սատանային շղթաներէն փրկուած ըլլալնիդ տօնելու սահմանեալ․ ո՛չ, չունիք, այլ միայն կը յուսաք թէ փրկուած էք ։»

Բայց դառնամք մեր հանդիսին պատմութեանը։ Քաղաքիս ժողովրդեան գոնէ մէկ մասին ոչ նուազ հաճութիւն պատճառեց մեր սիրելի քաղաքապետին առաջարկութիւնը՝ որուն հակառակութեանը ներքեւ թաղական խորհուրդն իւր ինը անդամներով, քաղաքիս բարձրագոյն խորհրդոյ տասն եւ ութը անդամներէ քուէից առաւելութեամբ ընտրեալ ինը խորհրդականաց դէմ կանգնելով Բօլ պիտի խաղային ։ Սոյն խաղ տեղի ունեցաւ հասարակաց պարտէզներէ միոյն մէջ, ուր խուռն բազմութիւն փութացած էր պատուել քաղաքապետը և իւր խորհրդականները ։ Դիտելու արժանի էր սա տեսարան թէ հանդիսականաց մեծ մասը կը բաղկանար ազգամադազարդ տիկիններէ և օրիորդներէ որոնց գեղեցիկ հովահարները օդը չէր ներեր Ֆարէնհայթի ջերմաչափին 94էն վեր բարձրանալ ։ Խորհրդականք երբ ասպարէզ իջան ընդառաջնորդութեամբ, քաղաքապետին բուռն ծափահարութեամբ ընդունեցան, եւ որովհետեւ խումբք երկու յատուկ մասերու պիտի բաժնուէր բոլորովին անջատեալ, հարկ էր իրենց համար մասնաւոր ասպարէզներ ընտրել․ ուստի քաղաքապետը պղինձ դըրամ մը հանելով գրպանէն բարձրաձայն գոչեց․ «Գլո՞ւխ կուռնս բէ պօչ», ճիշդ ինչպէս որ թուրքեր կ'ըսեն «Եազը մը թուրա»․ այս ըսելով դրամը վեր նետեց և այս կերպով ընտրուեցան խորհրդականաց որոշեալ տեղերը ։ Քաղաքիս լրագիրներէ մին որմէ կը քաղեմք մանրամասնութիւնները, կ'ըսէ թէ խորհրդականներէ մին (որուն անունն ալ կուտայ) ջրհանկրաց գնդապետին կը դիմէ խնդրելով որ իրենց համազգեստները փոխ տան խորհրդականաց որպէսզի ժողովականք հաճելի տեսարան մը ներկայացնեն ժողովրդեան, որոց փոխարէն կը խոստանայ յիշել զիրենք (ջրհանկիրք) երբ յառաջիկային իրենց խնդիրքները ժողովին ներկայացուին։ Գնդապետը կը համաձայնի և կուտայ բոլոր այն հագուստները որ քաղաքիս ջրհանկրաց յատկացեալ են․ ուստի երբ մեզ և մերինները կառավարող խորհրդականք երեւցան՝ վայրկեան մը շփոթութիւն յառաջ եկաւ թէ արդեօք ջրհանկի՞րք պիտի խաղային թէ թաղական խորհրդոյ անդամք ։ Բայց վերջապէս խաղը սկսաւ և մեծ յաջողութեամբ շարունակուեցաւ․ և եթէ վէճ մը պատահէր՝ քաղաքապետը և քաղաքիս նշանաւոր դատաւորներէ մին կ'որոշէին և կը վճռէին ։ Մեր աչաց առջեւ ունեցած լրագիրը մէկուսի կը պատմէ խօսակցութիւն մը ընդ մէջ դեղավաճառի և խմբագրի մը, որոնց պատմութենէն կը հասկցուի թէ խաղը վերջանալէ վերջը դեղավաճառք բաւական մեծ գումար մը շահած է խորհրդականաց վէրքերը դարմանելու համար բժիշկներու գրած դեղերէն ։ «Ժամանակները արդէն փոխուած են, կ'ըսէ լրագիրը․ ի՞նչ մեծ տարբերութիւն ի մէջ մեր հարց և մերայնոց․ և ի՞նչ ահագին անջրպետ կարծեաց և խորհրդոց ի մէջ անցելոյն և ներկային և ո՛ գիտէ դեռ ի՞նչ փոփոխութիւնք եւս ապագային մէջ» ․ այս ըսելով հետեւեալ հրահանգիչ պատմութիւնը կը գրէ․

Նշանած են

Օրիորդը իւր խօսեցեալին․ Երկնից աստղերը ո՛րչափ տխուր կ'երեւնան այս գիշեր․ արդեօք ի՞նչ է պատճառը ։

Խօսեցեալը․ Ձեզ հետ պարտէզ իջնելէ առաջ աստեղք շատ փայլուն էին․ բայց երբ դուք, լուսնոյ քօղը, դուրս ելաք, աստեղք ի նախանձու շարժեալ տխրեցան ։

Ամուսնանալէ տարի մը վերջը

Տիկինը իւր ամուսնոյն․ Երախան կուլայ․ արդեօք բժի՞շկ մը կանչեմք ։

Ամուսինը․ Ամուսնանալէ առաջ պարտաւոր էիք սորվիլ թէ երախաները ինչպէս դարմանելու էք․ և այս կերպով գլխ անհանգիստ ընելու տեղ՝ ամենեւին ամուսնանալու չէիք ։

Մեր արդի ընկերական վիճակին մէջ սոյն պատմութիւն բնական կը հնչէ մեր ականջներուն, որուն բարոյական դասը մեկնութեան չկարօտիր ։

Մ․ ԹՕՓՃԱՆԵԱՆ

ՆՈՐԱՎԷՊ

ՄԵՐ ԳԻՒՂԻ ԱՏԵՆԱԲԱՆՆԵՐԸ

Անցեալ աշնան, նոյեմբերին, հունձը վերջացնելուց եւ այգիները քաղելուց յետոյ, մի կիրակի, մեր գիւղի հասարակութեան խորհուրդը ժողով կազմեց, համայնքի գործերի վրայ մտածելու ։ Խորհուրդը բաղկանում էր գիւղի երեւելիներից, ինչպէս են պղնձագործ Դամիդօն, ուելավաճառ Նիկողայոս Ժակէլը, փայտահատ եղբարք-Ատամ եւ Շարլ Բէնօտոն, հողագործ Ֆրանցիսկոս Մատէսը, մանրավաճառ Նիկողայոս Ժակէլը եւ ուրիշ էլի շատերը, որոնք այնքան տեղեակ էին վարչական գործերին, ինչքան դրանք էին բան հասկանում։ Ինչ ասել կ'ուզէ(1), որ ամենքն էլ հագել էին իրանց կիրակնօրեայ շորերը և եաննկինի գլխարկները ծածկել։ Դըրանց մէջը աչքի էր ընկնում մենակ Դամիդօն, շորերը չէր փոխել, այլ ամենօրեայ իր սովորական սեւ թաւշեայ մինչ արմունկները կարկատած կարճիկ բաճկոնը հագել, հնացած փողպատը կապել ու միտական գլխարկը գլխին եկել էր ժողով։

«Շորերը մարդու խելք չի տալ» ասում էր նա, եւ ինքը այն կարծիքէն էր, որ իր նման մարդը անլուայ ձեռքերով ու չըսանրած գլխով կարող է ներս ու դուրս անել ամեն տեղ, ո՞վ է հարցնում։

Եկեղեցու զանգակների ձայնը դեռ չէր դադարել, երբ ծեր պատուելի իշխանները շարուեցին ատեանի սեղանի շուրջը ։ Նրանք վիզները երկարել, ձեռքերը թէկն էին տուել ծնօտներին ու քրթմնջում անհանգիստ ․ -Զարմանալի է, ինչո՞ւ մեր տանուտէրը միշտ բոլորից այսպէս ուշ է գալիս ։ Այդ միջոցում, դաշտային վերակացու Կիւնը նախասենեակում անցուդարձ էր անում որ ականջ դնող չլինի, իսկ գիւղական ուսուցիչ Անտուան Դենիէն՝ տանուտէրի քարտուղարը, ուշադրութեամբ կտրում էր իւր գրիչը ։ Նրա լուրջ ու մտայոյզ դէմքի գըծագրութիւնը, խորշոմներով պատած ճակատը, թառամած աչքերը ու մաշուած բաճկոնը միանգամ տեսողը շատ դիւրին էր եզրակացնել, որ գիտութիւնը մի առանձին յարգանք չի վայելում նրա մօտ եւ դորա վիճակը այս գիւղում նոյնն է, ինչ Յովհաննէսինը՝ անապատում քարոզելիս ։

Վերջապէս բացուեց դուները ու մի տեսակ հպարտութեամբ ներս մտաւ տանուտէրը, ժակ Բօմէրը, իւր չաղութիւնից (2) կարմրած լիքը երեսովը ու դուրս պրծած, տկռած փորովը, որի վրայից շողշողում էր ծիրանագոյն բաճկոնակը ։ Նա, սուս ու փուս անցաւ դահլիճում տիրող լռութեան միջից, ու նստեց իրան յատուկ բազկաթոռի վրայ, մի տեսակ խորը հառաչելով։ Դորա նման մի սատանայ մարդ էլ մենակ ինքն է աշխարհում ։ Ո՛հ, էդ ժակ Բօմէ՛րը․ ․ ․ ։ Դրա վարելահողերը, խաղողի այգիները, հարուստ արօտատեղիները աւելի շատ է, քան խորհրդի անդամների կէսի ունեցածը ի միասին առած։ Իւր գինիքը ծախելու(3) հաստ գերանները վալէնեան փայտահատեայ գործարանը հասցնելու համար նա ստիպում էր խորհրդի անդամներին, անտառի միջից ճանապարհ գցելու հարցը վճռեն եւ ուրիշ շատ սրա նման համայնքը ծանրաբեռնող հարցեր ։ Իւր արօտատեղիները պարարտացնելու համար, նա իր ձեռքը ձգեց երեք աւազանների եւ համայնքի լուացարանի ջրմուղ խողովակները ։ Արտերը հերկելուց յետոյ իւր տաւարը ձրի արածացնելու նպատակաւ, համայնքի հաշուով իր արօտների տակովը մացառուտ գցեց, իր խոզերը կերակրելու համար, անտառային վարչութիւնից խոզակալինի հաւաքելը ձեռք բերեց եւ սրանց նման էլի շատ բաներ ։ Վերջապէս, հենց տանուտէրութիւնը որ ինչպէս գիտէք այնպիսի մի փափուկ պաշտօն է, առանց մի կոպէկի այնքան օգուտ էր տալիս նրան, ինչքան կարելի է ստանալ կանոնաւոր մշակուած ընդարձակ կալուածներից միայն ։ Նա շատ անգամ էլ կրկնում էր, մի տեսակ բաւականութեամբ կզակը շոյելով թէ՝

— Ես միայն համայնքի լաւն եմ ցանկանում․ ․ Ե՛սս․ ․ ․ կը հասնեմ դորան․ ․ ։

— Էհէ՛ ․ ․ ․ պատասխանեց մի անգամ էլ նրա Գրէգուարը ․— դուք արդէն նրան հասել էք, որովհետեւ այժմ այն է՛ք գործում, ինչ քէֆներից տալիս է, անում էք, ինչ ուզում էք․ ո՞վ է ձեր ձեռքը բռնող ։

Շատերը այդ գիտէին, համաձայն էին այդ նկատողութեան սրտանց, բայց որովհետեւ վերջին ընտրութեան ժամանակ Գրէգուարը չէր ընտրուել, ուստի ոչ ոք չէր համարձակվում համանման մի մի նկատողութիւն անելու ։

Փոքր ժամանակ մտածելուց յետոյ, սկըսեց տանուտէրը ․—

— Գիտէք, պարոն խորհրդականներ, որ մեր ուսուցիչը Տէրութիւնից տարեկան ըստանում է հինգ հարիւր Փրանկ ։ Դուք գիտէք, որ վաթսուն Փրանկ էլ համայնքից է ստանում, վարչութեան տետրակները պահելու համար․ ասել է թէ, տարեկան ստանում է հինգ հարիւր վաթսուն Փրանկ, չը հաշուած եկեղեցուց ժամարարութեան համար ստացածը ։ Բացի այդ ամէնը, նա գրաւոր դիմել է ինձ, որպէս զի աւելացընենք նրա ռոճիկը, այսպէս ամէն մի տղայի և աղջկայ նա պէտք է սովրեցնէ ձմեռը ։ Ուրեմն, ի՞նչ էք ասում․ եթէ տեսնում էք, որ հինգ հարիւր վաթսուն Փրանկը քիչ է ․ ․ ․

— Քի՛չ է՛, ընդհատեցին տանուտէրին խորհրդի անդամները զարմացած և միենոյն ժամանակը վրդովուած ․ քի՛չ է՛․ ․ ․

Այդ ժամանակը տեղիցը վերկացաւ Դամիդօն, աչքերը մի չորս կողմը պտտացրեց ու բարձր ձայնով ասեց ․

— Այո, ես գիտեմ, որ այդ Անտուան Դենիէն Տէրութիւնից տարեկան հինգ հարիւր Փրանկ է ստանում։ Հէնց երէկ ժորժէլ վարժապետը մի քանի հարցերի վրայ խօսալուց յետոյ, հաղորդեց մեզ այդ բանը ․ իսկ մենք չէինք ուզում հաւատալ նրան, ա՛յ, էն որ իջել է հիւրանոցում ։ Հինգ հարիւ՞ր Փրանկ, նրա՞ համար, որ մեր որդոց մի այբ ու բէն պէտք է սովորցնի ։ Ա՛յ լաւ է ․ ․ ․ մեզնից իւրաքանչիւրս շատ գոհ կը լինէինք այդ գումարով ։ Ի հարկէ՛ ։ Եւ դա՛, այդ Անտուանը, որ բաղդաւոր պէտք է համարի իրան, որ տէրութիւնից ի զո՛ւր, ի զո՛ւր տեղը ստանում է հինգ հարիւր Փրանկը, միայն նրա համար, որ քանոնը ձեռքին անց ու դարձ անի ուսումնարանում, մինչ այդ ժամանակը մենք դուրսը, ցեխ ու ձիւն կոխկրտելով պէտք է երկիրը հերկենք, վարենք, ցանենք, հնձենք, կալսենք, փայտ կտրտենք, ծառերի [illegible] կորզենք գետնից, հեղեղատները մաքրենք և փառուցախ անենք ․ ․ ․ Այդ Անտուան Դենիէ՞ն, որ մի քիչ ցուրտ եղանակին, իր համար փափուկ, վառարանի կողքին նըստած, կամ լուսամուտի առաջ, երբ եղանակը տաք է, Բէ․ բա, Բէ․ բէ, բղաւելուց(4) պատ, էլ ուրիշ գործ չ'ունի, դա՛, համարձակվում է գանգատվել իւր ռոճիկի քըչութեան վրայ, որ ինչ է քառասուն քառասուն սու էլ աւելացնենք ամէն մի տղայի ու աղջկայ համար, որոնց նա ձմեռը պէտք է սովրեցնի․ այ՛․ ․ ․

Այս ճառը շատ ազդու տպաւորութիւն արեց խորհրդի անդամներին ։ Խեղճ վարժապետը նստած տեղիցը կանգնեց ու նշան արեց, թէ ուզում է խօսել, այլ տանուտէրը գոչեց ․

— Լռեցէ՛ք․ ձեզ խօսք չի հասնիլ․ դուք այստեղ ձայն չ'ունէք ։

— Հը՛մ, քառասո՞ւն սու․ ․ ․ նորից շարունակեց Դամիդօն, մի կծու հայացք ձըգելով վարժապետին ։ Իսկ գիտէ՞ք արդեօք, պարոն Դենիէ, ի՞նչ չարչարանքով է ինձ նման մի համեստ քառասուն սու ձեռք բերում, թէ չէ ։ Առաւօտեան շատ վաղ, ժամի երեքին, նա պէտք է տեղիցը վեր կենայ, էշը բարձի, լաւ է որ էշը միշտ պարապ լինի, շատ անգամ էլ ինքը իր շալակը պէտք է տայ կողովը ու ճանապարհ ընկնի դէպ Մարմնտի, Սավէրն, Շիրմէկ, այն էլ այնպիսի մի ճանապարհով, ուր հարիւր անգամ մարդ պէտք է չլինըը ծուի՝ ամէն մի անդաչափ սիւնակի մօտ, փոքր ինչ հանգիստ առնելու համար ։ Բուքի, անձրեւի, ձիւնի տակ թակուելով, մի կերպ պէտք է տեղ հասնի ու սրա կամ նրա դղեակէ կճուճները կլպեկի, ծակած, փչացած ամանները կարկատի, որ ինչ է, մի քանի սու ստանայ ։

— Բայց դա ոչինչ կապ չունի գիտութեան հետ, բացագանչեց վարժապետը վըշտացած ձայնով ։

— Լռեցէ՛ք վերջապէս, կրկնեց նորից տանուտէրը, բարկութիւնից մինչեւ ականջները կարմրելով ։ Լռեցէ՛ք ձեզ ասացի․ ․ ․ թէ չէ այս րոպէիս կը հրամայեմ Կիւնին դուրս վռնտելու այս տեղից ։

Ապա նորից շարունակեց Դամիդօն ․

— Նա պէտք է տուն վերադառնայ, որ փոքր ինչ կազդուրի իւր ոյժերը՝ մի կտոր չոր ու ցամաք հացով ու մի բաժակ օղիով, այո, մի բաժակ էլ օղի անպատճառ պէտք է ընդունի, որովհետեւ առանց դրան նա ոյժից կ'ընկնէր բոլորովին․ բայց և այնպէս, նա ․ ․ ․ էլի քառասուն սու չի ունենայ ։ Եւ դուք, պարոն վարժապետ, կարծում էք, որ այդ ձեւով իմ ձեռք բերած քառասուն սո՞ւն կ'տամ ձեզ ։ Չէ, պարոն Դենիէ, երբէք ես չեմ համաձայնիլ այդ կերպով աշխատած քառասուն սուն ձեզ տալու, ոչ, ամենեւին ոչ։

— Իսկ գիտէ՞ք, թէ ես ինչ պէտք է անեմ, որ կարողանամ մի քառասուն սու ճարեմ, ասաց փայտահատ Շարլ Բէրնօտը ։ — Գիտէ՞ք, որքան պէտք է տանջուիմ, չարչարուիմ, կաշուցս դուրս գամ, փայտ կտրտելով ու ճղներ վեր տալով։ Քանի՞ խուրձ պէտք է կապեմ ցախանելով, ինչքա՞ն ծառի հաստ արմատներ պէտք է դուրս տամ գետնիցը ։

— Իսկ մե՞նք, ասացին միաձայն միւսները ։ Մենք եւս անլեզու անասուննե՞ր չենք, հը՛, պարոն Դենիէ ։

— Դեռ լաւ է, որ իմանանք, թէ հա՛, մեր զաւակները մի բան սովրում են, գլուխը քարը, ասաց Ֆրանցիսկոս Մատէսը ։

— Ինչի՞ է պէտք մեր որդւոց սովրիլը, կտրեց նրան բարձրահասակ Նիկողայոս Ժակէլը ։ — Ես որ ոչ գրել գիտեմ, ոչ էլ կարդալ, բայց թող գայ մէկը ու ինձ նման աւելներ կապի ։

Քրտինքի խոշոր կաթիլները ջրի նման հոսում էին խեղճ վարժապետի գունատած դէմքից ։ Նա այնպէ՛ս խեղճ խեղճ նայում էր տանուտէրի երեսին, որ կարծես թէ նրանից կարեկցութիւն էր խնդրում, որ խղճան իրեն։ Դորա կարեկցական դէմքը փոխանակ անդամների գութը շարժելու մի տեսակ բաւականութիւն էր պատճառում նրանց ։

— Պարոններ, այդ շատ խելօք բան բանեցի՛ք, ասաց, ժորժ-Մալէտոը տեղից վեր կենալով ։ Շատ լաւ արեցիք, որ մերժեցիք, որ մերժեցիք նրա պահանջը, քառասուն քառասուն սու տալու ։ Լուսաւորութիւնը մարդկութեան դէպ կորուստ տանելու համար է տուած, լուսաւորութիւնը մարդոց փչացնում է, նա նըրանց քանդում է, խելքերը պակասեցնում, յիմար դարձնում․ ․ ․ ։

«Ամէնքդ էլ տեսած կը լինէք իմ որդուս՝ ժորժին․ ․ ․ Վեց տարի սրանից առաջ, նա ամբողջ Վալէէնում ամենախելօք ու հասկացող երեխան էր ․— բարձրահասակ, ուժեղ, գանգուր մազերով ։ Կինս հպարտանում էր իմ ժորժովը ։

«Ես յիմարացայ, ու որդուս ուսումնարան տուի ․ այժմ առաջուայ այն երեխայի հետքն էլ չի մնացել, այնքան փոխուել է ։

«Դեռ ցաւս ինչ, ամէն շաբաթ Պ. վարժապետը ասում էր ինձ․ —«Ձեր որդին, պարոն Մալէտո, մի ուրիշ մարդ կը դուրս գայ․ Նա ձեր հարստութիւնը կը լինի․ ի՞նչ ուզում է, ջրի նման սովորում է ։ Ձեր որդին ամէն բան կարող է դառնալ․ Ի՞նչ ցանկանաք դուք ․— Փաստերի մեծ քանակութեամբ վաճառական, փաստաբան, քարտուղար, մի խօսքով, նա ձեր օջախի փառք ու պարծանքը կը լինի» ։

«Ես էլ հաւատում էի դրա այդ խօսքերին, առնում էի ամէն տեսակ գրքեր, ինչ ասում էր ։ ժորժս պառկում էր քնելու գրքերը խառնած (5) և գիշերը մի ժամանակ արթնանում, որ ինչ է նստի կարդայ ։ Ես ստիպուած էի նրա լապտերի համար աւելորդ իւղ առնելու ․ ․ ․ է՛հ, ի՞նչ չես անել քո հարազատ արիւնիդ համար ։

«Որդիս օր աւուր, քանի գնաց, սկսեց նիհարիլ։ Այդ աւելի լաւ, ասում էր պարոն Անտուանը ․— գիտութիւնը մարդու լղարեցնում է(6) ։ Գիտութիւնը, նիւթական սնունդ չէ, որ գէրացնի մարդու․ ․ չէ՞ք տեսնում ինձ, ի՞նչպէս եմ․ ․ ․ » ։

Դահլիճում բոլորը նրա վերջի խօսքերից սկսան բարձր քահքահելով ծիծաղել ։

— Ուղիղ չէ, միջնեց վարժապետը, ես երբէք այդպիսի բան չեմ ասել ։

Մալէտոը, իբր թէ չի լսում նրան, շարունակեց խաղաղ կերպով․

— Պարոն Անտուան Դենիէն սկսում է մի օր էլ ժորժիս թուաբանութիւն, անդաչափութիւն ու ուղղագրութիւն սովորցնել ։ Կինս այդ ժամանակը հիւանդ էր․ իսկ ես բանից գլուխ չէի թակում, որ մի նայեմ, ի՞նչ են սովորցնում որդուս ։ Մի օր հենց մօքումս դրի որ իմանամ մի բան գիտէ՞, ի՞նչ են սովորեցրել․ ուստի կանչեցի տղիս ու ասացի ․— ժորժ, ա՛ռ այս հարիւր Փրանկը, գնա Սավէրն ալիւր առնելու ։

— «Ես սկի(7) ալիւր չեմ առել իմ օրումը, պատասխանեց նա ։

— «Ինչպէ՛ս, դու չ'գիտես ինչ արժէ մի Փուտ ալիւրը ։ Քո հասակում ես առուտուր էի անում, ապրուստ էի վաստակում, ինչպէ՞ս թէ ես ալիւր չեմ առել, հը՛ ․ ․ ․ ։ Այսօրուանից այն ուսումնարանի շէմքիցը դու էլ ոտք չես կոխի, իմացա՞ր, ժորժ, այսօր վերջինը կը լինի ։ Ես այժմ տեսնում եմ, թէ ի՞նչ է սովորցնում ձեզ Պ․ Դենիէն ։ Ազնիւ կերպով մի կտոր հաց վաստակելը ուսուցանելու փոխանակ, նա ձեր գլուխը ցնորքներով է լցնում ։— Միայն հարուստները կարող են գիտնական լինելու, որոնք աղախիններ ունեն մսի գինը իմանալու համար, հացթուխներ՝ ալիւրի գինը իմանալու և քարտուղարներ են պահում փողի գինը իմացող․ ․ ․ ։

Մալէտոի ճառը, մի այնպիսի տրամադրութեան ենթարկեց խորհրդի անդամներին, որ բոլորեքեան միաբերան վճռեցին քառասուն սուն մերժել ։

Յետոյ տանուտէրը բարձրացաւ տեղիցը, ու հանելով ահագին ծոցի ժամացոյցը ասաց ․—

— Պարոններ, ժամանակ է գնալու, արդէն ժամի երկուսն է ։

Ապա բոլորեքեան վեր կացան ու մի մի դուրս եկան դահլիճից ։

Բոլորից յետոյ դուրս եկաւ խեղճ վարժապետը, իւր պաշտօնին համաձայն դըռները կողպելով ։ Խեղճ ողորմելին մտածում էր ․

— Ինչո՞ւ հայրս․ ․ ․ ինձ էլ իր նման փայտահատ չը պատրաստեց ։ Ես էլ հաց կը վաստակէի ուրիշ շատերի նման փայտ կըտրտելով ։ Այն ժամանակը ես մէկ տէր կ'ունենայի և ոչ, ինչպէս հիմա, երեսունուվեց ։ Ես ստիպուած չէի լինել շողոքորթելու, հաճոյանալու վերատեսչին, օգնականին և տանուտիրոջ․ ․ ․ ամէնին և իւրաքանչիւրին ։

Նա շա՛տ տխուր էր ։

Իսկ մեր պարոն տանուտէր ժակ Բօմէրին, ի շնորհս իւր փափուկ պաշտօնին, փառաւոր կերպով շրջապատուած խորհրդի անդամներով, անցնում էր գիւղի գլխաւոր փողոցով մեծ շքով այդ ժամանակ՝ ու խոնարհուած, մտածում էր հրճուելով․ —

— Գործը յաջողուեց․ շատ լա՛ւ եղաւ ։ ժորժ Մալէտոը կարծես փաստաբան էր դարձել․ այնպէս էր լաւ խօսում ։ Կառավարիչը գուցէ փոքր ինչ կը բարկանայ, բայց ոչինչ, Տէր հայրը գոհ կը լինի, իսկ այդ է գլխաւորը ։ Ով ապաւինում է տէր հօր աղօթքներին, նա ոչնչից չ'պէտք է վախենայ ։—

ԷՐԿՄԱՆ-ՇԱՏՐԻԱՆ

Թարգմ․ ՁՕԿ
Ժընեւ

(1) Անտարակոյս (2) գիրութիւն ։
(3) Վաճառել ։
(4) Պոռչտալ
(5) գրկել (6) Նիհարցնել ։
(7) բնաւ ։

ՇԻՐՔԷԹԻ ԽԱՅՐԻԷ

ԿԻՇԷԼԼԷՑԻՆ ՄԷՀՄՕՏ ԹԷՆԷՋԻՒՀ ՎԱՐՈՐԸ ԻԼԱՆԸ

Իշպու չէնր Թէմուզըն օն իւչինճի ճումա իրթէսի ախշամը եանի Բազար կիճէսի հավա միւսաիտ օլտուղու հալտէ Քէօփրիւ-լիւէն սաաթ եարըմտա պիր վափօր հարաքէթլէ Բուձէլի վէ Անաթօլու ճիհէթի իսկէլէլէրինէ օղրաեարաք Մէսարպուրնունա կիտէճէկլի վէ կիճէ սաաթ ալթըտա Մէսարպուրնունտան հարաքէթլէ մէզքիւր իսկէլէլէ-րէ օղրաեարաք Քէօփրիւէ կէլէճէկլի Շիրքէթի Խայրիէ Թարաֆընտան իլան օլունուր։

Վափօր մէզքիւրուն ուղրաեաճաղը իսկէլէլէր։ Իւսկիւտար, Պէյլէրպէյի, Գուզկունճուգ, Օրթաքէօյ, Գուրուչէշմէ, Առնավուտքէօյ, Պէպէք, Ռ. Հիսար, Միրկիւն, Եէնիքէօյ Թարապիա, Պէօյիւքտէրէ, Մէսարպուրնու.

Քէօփրիւտէն Պէպէյէ գատար օլան իսկէլէլէրտէն Պէօյիւքտէրէ Մէսարպուրնունա

Վափօր իւճրէթի | Մէմզը իւճրէթի
[illegible]

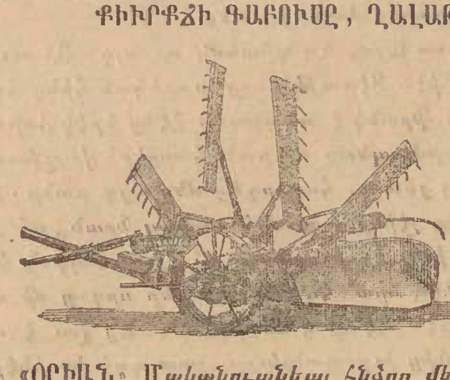

[illegible]

1885 Թէմմուզ 3

[illegible]

1885 Թէմմուզ 3

ԱԶԴ

600,000 ֆրանք [illegible]

[illegible]

ՄԱՐԳԱՐ Շ. ԹՈՒԼՈՒՄՃԵԱՆ

[illegible] փողոց թիւ 33

ՊԻՏԻ ՔԱՇՈՒԻՆ

1885 Օգոստոս 1 (Յուլիս 20 ըստ Յունաց) կայսերական փոխգրանոցին մէջ Բուլղարի Օսմանեան երկաթուղեաց վիճակահանութեան, Օսմանեան կայսերական պանքային յանձնուած արժէթուղթերու քաղաքական, նոյնպէս Պուքրէշի 1869ի փոխառութիւնը ու Եւրոպիոյ մեծաչափ վիճակահանութեանց արժէթուղթերը։ Կը ծանուցուի նաեւ թէ Աւստրիոյ-Հունգարիոյ կարմիր խաչի վիճակահանութիւնը յուլիս 1ին քաշուած ըլլալով արժէթղթոց տէրերը հրաւիրեալ են ներկայացնել իրենց արժէթղթերը ստորագրեալ հաստատութեան ու ըստ պաշտօնական ցուցակի շահած գումարնին գանձել։

ԴԻՄԵԼ

ԱՌ Դ. Փ. ՋՈՐՈՒՐԵԱՆ, ՂԱԼԱԹԻՈ ՔՕՄԻՍԻՕՆ ԽԱՆԻՆ ԴԻՄԱՑԸ ԹԻՒ 9։

ԼՈՔԹՐՆ ԵՒ ՋԻՆԷԼ ՄԹԵՐԱՆՈՑ ԵՐԿՐԱԳՈՐԾԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵԱՑ

ՔԻՒՐՔՃԻ ՔԱՊՈՒՍԻ, ՂԱԼԱԹԻՈ

[illegible]

ԳԻՆ 35 ՕՍՄ. ՈՍԿԻ Է

[illegible]

502

DRAGÉES MEYNET D'EXTRAIT NATUREL DE FOIE DE MORUE

[illegible]

ԿԱՐԵՒՈՐ ԾԱՆՈՒՑՈՒՄ

[illegible]

ՄԱՅՐ ՆՈՐԻՆ

[illegible]

ՀԱՆՐԱՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆ

VICHY

ՎԻՇԻ

Վարչութիւն, Փարիզ 8, Պուլվար Մոնմարթր.

Ֆրանսա (գաւառ Ալլիէ)

ԿԱԼՈՒԱԾ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՊԵՏՈՒԹԵԱՆ

Վարչութիւն՝ Փարիզ, 8, Պուլվար Մոնմարթր

PASTILLES DIGESTIVES. — Այս չաքարները Վիշիի մէջ պատրաստուած են Ջերմուկներէն ելած աղով, ախորժաչահ են և ապահով դարման մ'են դիւրամարսութեան։

SELS de VICHY pour BAINS. — Այն անձանց համար որք չեն կրնար Վիշի երթալ։

Կեղծէն զգուշանալու համար, սոյն գլխու և շիշերուն վրայ պահանջել ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ գրոշմը։ Կը գտնուի Պոլսոյ բոլոր դեղագործաց քով։

JOB

Exploitation Générale: J. Z. PAULHAC, Toulouse

ՍԵՂԱՆԻ ՌԱՄԶԵԼԻ

[illegible]

Գլխաւորապէս կը գտնուի Գ. Պէրլթէն եղբարց քով, Ղալաթիա, Սիրթէ Յրանսէզ։

ԲԱԲԱՑԱՆԻ ՇՈԳԵՆԱՒԱՑԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

Լիվէրբուլէ, Մեջերկրականէ և Օտեսայէ մէջ կանոնաւորապէս բանող

ՇՈԳԵՆԱՒՔ

Անուանք	Թոնոյ	Նաւապետ
Այա Սոֆիա	3,000	Պրքս
Արարատ	2,500	Ռոճըրս
Արգադիա	2,500	Քրուք-չանք
Լաքոնիա	2,500	Ռւիլքս
Մասէտոնիա	3,500	Մարշ
Բումելիա	2,800	Ֆօթըրճիլ

Բլանիէն շոգենաւ ամսոյ 20ին կը մեկնի մայրաքաղաքէս։

Մառէտոնիա շոգենաւն ամսոյ 27ին Լիվրբուլէն աստ կ'սպասուի։

Ընկերութիւնն օրինաւոր գներով վաճառք կ'ընդունի Եւրոպական երկիրներու և Ամերիկայի համար։

[illegible]

513

[illegible]

516 Մումհանէ փողոց, թիւ 141

ՆՐԹԵՒԵԿՈՒԹԻՒՆ ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԳԻ ՇՈԳԵՆԱՒՈՒՑ

Ընդ մէջ Անգլիոյ, Կ. Պոլսոյ և Օտեսայի

ԹՈՎՄԱՍ ՈՒԻԼՍԸՆ ՈՐԴԻՔ ԵՒ ԸՆԿ.

[illegible]

514

ՄՈՍ ՇՈԳԵՆԱՒԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

[illegible]

515

ՖՐԷՏ ԼԷՅԼԱՆՏ ՇՈԳԵՆԱՒԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԳԻ ՇՈԳԵՆԱՒՔ

Որք կանոնաւորապէս կը բանին Լիվէրբուլէ և Մրեւելեց մէջ.

Անուանք	Թոնոյ	Անուանք	Թոնոյ
Ալճէրիան	2500	Ֆլավոնեան	3700
Ալզատիան	2500	Ֆլամինեան	3700
Անատոլոզեան	2500	Ֆլավեան	3700
Աթէնեան	2500	Իպերեան	5500
Արապիան	3700	Իլլիրեան	5500
Պալարիան	6000	Իտրիան	5500
Պուլկարիան	6000	Լեսպիան	2200
Քասթէլեան	800	Լիկուրեան	2500
Սայրէնեան	2000	Լիպան	800
Տուրոյ	700	Օրորթոյ	700
Էճիպշըն	3700	Բերսիան	3800
Ֆապիան	3700	Վալէնսիան	6800
Ֆալէրնեան	3700	Վիրճինեան	6800

Լեւոպեան շոգենաւը, նաւապետ Պօլ այս առաւօտ Լիվրբուլէն աստ հասաւ։

[illegible]

512

ՔԻՒՆԱՐՏ ՇՈԳԵՆԱՒԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԳԻ ՇՈԳԵՆԱՒՔ

[illegible]

511 Թիւ 1 Քիւչիւք Հալիլ փաշա խան Ղալաթիա

Արտօնատէր Ս. ՏԱՄԱՏԵԱՆ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԱՐԵՒԵԼՔ ԼՐԱԳՐՈՑ

CAISSE GENERALE D'EPARGNE ET DE CREDIT

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՄՆՏՈՒԿ ԽՆԱՅՈՂՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՎԱՐԿԻ

Կեդրոնատեղի 116, հրապարակ Լաֆայէթ, Բարիզ

ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԽ 1,000,000 ՖՐԱՆԳ

Բարիզի Ընդհանուր Խնայողական Մնտուկին գործառնութիւնքն են, Գաղղիոյ կառավարութեան անմիջական «երաշխաւորութեան» ներքեւ գտնուող, և մեծամեծ պարգեւներով վիճակահանութեանց մասնակցող ֆրանսական արժէթղթոց վաճառումը։

Ընկերութիւնը կազմուած ըլլալով 24 Յուլիս 1867 թուագրեալ օրինագրին տրամադրութեանց համաձայն, իւր գործողութիւնք Ֆրանսայի կառավարութեան քննութեանն «գօնթրոլ» ենթարկուած են։ Այս մեծ և անժխտելի ապահովութիւն մ'է զոր ընկերութիւնն կ'ընծայէ իւր յաճախորդաց։

Ընկերութիւնը կը դիւրացնէ հաւաքութեան «ամսական վճարմանց միջոցաւ, դիզել մի փոքր հարստութիւն և ունենալ միանգամայն մեծ պարգեւ մը շահելու յոյսն։

Առաջին ամսավճարն տրուելուն պէս, բաժանորդն կ'ընդունի իւր գնած արժէթղթին թիւն, և կը վայելէ նորա իրաւունքներն, որպէս թէ բաժնեթղթին գինն ամբողջովին վճարած լինէր. Հետեւաբար արժէթղթին շահելիք պարգեւներն և տոկոսի կտրօններն իրեն կը վերաբերին։

Ամսական վճարմունք են, ըստ արժէթղթին 5, 10 և 20 ֆրանք։

Մանրամասն տեղեկութեանց համար դիմել առ Ընդհանուր Ներկայացուցիչն Ընկերութեան վասն Թուրքիոյ, Ապտուլլահ Նասի էֆէնտի, 6 Պահճէ-գարու, Կ. Պոլիս։

Ներկայացուցիչ ի Պրուսա, Յովհաննէս էֆէնտի Յ. Փօստուրեան

Ներկայացուցիչ ի Զմիւռնիա Ատէա եղբարք

ՎԻԱԼԻ ԳԻՆԻ

ԿԱԶԴՈՒՐԻՉ ԶՕՐԱՑՈՒՑԻՉ ՎԵՐԱՆՈՐՈՂԻՉ

ՔԻՆԱՅՈՎ ՄՍԻ ՀԻՒԹ ՖՈՍՖԱՏ ՏԸ ՇՕ

[illegible]

ԼԻՈՆ—Դեղատուն Ժ. ՎԻԱԼ, Պուրպօն փողոց, 14—ԼԻՈՆ

ԺԻՐՈՏԷԼԻ ԲԱՂՆԻՔՆԵՐԸ

ՆՈՐԱԿԵՐՏ ՄԱՔՈՒՐ ԲԱՂՆԵԱՑ ԳԱՏՐԱՍՏՈՒԹ

ԸՆԴՈՒՆԵԼ ԵՒ ՈՍԿՐԵՆԵԱՑ, Ա' ՆՈՐՈԳՈՒՄ

ԸՆԴԴԵՄ

[illegible]

Ա. ԺԻՐՈՏԷԼ

[illegible]

ՇԻՐՔԷԹԻ ԽԱՅՐԻՅԻ

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

1885 ՅՈՒԼԻՍ 6 ՇԱԲԱԹ ՕՐԷՆ ՍԿՍԵԱԼ ՄԻՆՉԵՒ ՅՈՒԼԻՍ 31

Վոսփորէն իջնող շոգենաւներ

11 — Եէնիմ. Մէզարպ. Պէօյիւք. Թարապ. Եէնիք. Միրկ. Ռ. Հիսար Պէպ. Առնավ. Գուրուչ. Օրթաք. Պէշիք.

11 — Առնավ. Գուրուչ. Օրթաք. Պէշիք.

11 — Վանիք. Չէնկել. Պէյլէր. Գուզկ. Գապալթ.

11 — Պէյք. Բաշապ. Ր. Բ. Մահ. Գանլըճ. Ա. Հիսար Գանտ. Վանիք. Չէնկել. Պէյ. Գուզ.

12 — Եէնիմ. Մէզպուրն. Պէօյիւք. Թարապ. Եէնիք. Ըմէն. Պօյաճը. Ռ. Հիսար Պէպ. Առնավ. Գուրուչ. Օրթա. Պէշիք.

12 15 Գավաքներ Մէզարպ. Պէօյիւք. Թար. Պէյք. Բաշապ. Գանլը. Ա. Հիսար Գանտ. Վանի. Չէնկէլք. Պէյլէր. Գուզկ. Գապալթ.

[illegible]

Կամուրջէն մեկնող շոգենաւներ

12 30 Պէշիք. Օրթաք. Գուրուչ. Առնավ. Պէպէք Ռ. Հիսար Պօյաճ. Ըմէն. Եէնիք. Թարապ. Պէօյիւք. Մէզարպ.

1 15 Պէշիք. Օրթաք. Գուրուչ. Առնավ. Պէպէք Ռ. Հիսար Միրկ. Եէնիք. Թարապ. Պէօյիւք. Մէզարպ. Եէնիմ.

1 45 Գապալթ. Իւսկ. Պէշիք. Գուզկ. Օրթ. Պէյ. Չէնկէլք. Առնավ. Գանտ. Ա. և Ռ. Հիսար Գանլըճ. Միրկ. Եէնիք. Բաշապ. Պէյք. Թարապ. Պէօյիւք. Մէզարպ. Եէնիմ.

2 — Պէշիք. Օրթաք. Գուրու. Առնավ. Պէպէք Ռ. Հիսար Միրկ. Եէնիք. Թարապ. Պէօյիւք.

[illegible]